

POLKUJA KIRJASTOON

**TOIMINTAKOKONAISUUKSIA NUORTEN JA
AIKUISTEN LUKUTAITOTYÖHÖN**

Lukukuntoa! -hanke

Inarin kunnankirjasto ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu

TEKIJÄT

Tämä opas on osa Opetushallituksen Lukuliikkeen rahoittamaa vuonna 2021 toteutettua Lukukuntoa! -hanketta. Hankkeen toteuttamisesta ovat vastanneet Inarin kunnan kirjastoimi sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma.

Hankkeeseen liittyvän menetelmäoppaan sisällöt ovat suunnitelleet, testanneet ja kuvanneet Inarin hanketyöntekijät Reija Portti ja Anna Roos. Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelman lehtorit Sari Mäkinen-Laitila ja Satu Salmela ovat vastanneet sisällön toimittamisesta.

Julkaisun taitosta ovat vastanneet Seinäjoen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelijat Katri Bali ja Annika Flinkman.

SISÄLTÖ

1	HANKKEEN ESITTELY	4
2	KIRJASTOPOLUT.....	5
2.1	Kirjastopolku ammatillisen perustutkinnon opiskelijoille	5
2.2	Kirjastopolku nuorten työpajalle.....	11
2.2.1	Osa 1: Tutustuminen ja kirjastokäynnin pohjustus	12
2.2.2	Osa 2: Nuorille räätälöity kirjastokäynti	15
2.3	Kirjastopolku sosiaali- ja terveystoimijoiden ryhmille	18
2.3.1	Kuntouttavan työtoiminnan ryhmä	19
2.3.2	Omaehtoiseen osallistumiseen perustuva ryhmä.....	28
3	LUKUKUNTORYHMÄT	36
3.1	Cafe Kirjava	37
3.1.1	Toiminnan markkinointi	37
3.1.2	Café Kirjavan toteutus.....	40
3.2	Kahvila Virkiä.....	51
4	RADIO-OHJELMAT	55
4.1	Kirjastonhoitaja vinkkaa –ohjelmaosion esivaiheet	55
4.2	Kuvittele kuulijasi ja vihkiydy vinkkaukseen	56

1 HANKKEEN ESITTELY

Tämä menetelmäopas liittyy Inarin kunnan kirjastotoimen ja Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelman 1.3.2021 – 31.12.2021 toteuttamaan Lukukuntoa! -hankkeeseen. Hankkeessa kehitettiin toimintoja, joiden avulla nuoret sekä aikuiset voivat parantaa lukutaitoaan tai -kuntoaan. Hankkeen yhteistyötahoina toimivat Inarin kunnan sosiaali- ja terveystieteiden mielenterveyspalvelut ja sosiaalityö, Inarin kunnan sivistyspalveluiden vapaa-aikatoimi, Inarin luterilainen seurakunta sekä Saamelaisalueen koulutuskeskus (jäljempänä SAKK). Hankkeen rahoitti Opetushallituksen Lukuliike.

Moniammatillisen, sektorirajat ylittävän yhteistyön tuloksena hankkeessa tavoiteltiin työvälineitä ja rakenteita, joita hyödyntämällä kohderyhmien parissa toimivat ammattilaiset voivat tukea asiakkaan tai opiskelijan lukutaidon ja -kunnan kehittämistä. Toimiva lukutaito ja tottumus lukemiseen mahdollistavat itsenäisen pärjäämisen sekä lukutaidon kehittymisen yhä monipuolisemmaksi muuttuvan tekstiympäristön mukana. Lisäksi hyvä lukutaito ja -kunto ovat avaimia monenlaiseen osallistumiseen ja harrastamiseen osana hyvää elämää. Hankkeessa tavoiteltiin myös syrjäytymistä ehkäisevää lukutaitotyötä ja kasvuyhteisöjen aktivointia lukemista tukeviksi. Kehittämistyön pääkysymys kuuluikin, miten hanke/kirjasto voi auttaa kutakin yhteistyötahoa onnistumaan niiden omassa ydintehtävässä, asiakkaan tai opiskelijan osallisuuden tukemisessa ja mahdollisuuksien avaajana?

Oppaassa esitellään hankkeessa kehitettyjä ja testattuja toimintoja. Näihin kuuluvat eri toimijoille räätälöidyt kirjastopolut, lukutaitoa ja lukemisharrastusta tukevat lukukuntaryhmät sekä lähtökohdat lukemiseen liittyvän radio-ohjelman tekemiseen. Lukutaitoa ja -intoa on hankkeessa herätelty mielenkiintolähtöisillä, luovilla ja osallistujaa motivoivilla menetelmillä. Menetelmäoppaan lisäksi hankkeen tulosten arviointi on koottu erilliseen arviointijulkaisuun.

2 KIRJASTOPOLUT

Hankkeen tavoitteisiin kuului kirjastopolkujen kehittäminen kaikille yhteistyötahoille: sote-toimijoille, SAKK:lle ja nuorten työpajalle. Polkujen avulla silloitetaan nuoren tai aikuisen tietä kirjastoon ja kohti parempaa lukutaitoa tai -kuntoa, tiedotetaan kirjaston toiminnoista ja palveluista taidelähtöisyyttä ja kohderyhmän mielenkiintoja hyödyntävillä luovilla tavoilla sekä madalletaan kirjastonkäytön esteitä. Polut tarjoavat kullekin ryhmälle tai yksilölle räätälöityjä ratkaisuja kehittää omaa lukukuntoaan.

Sote-toimijoiden kanssa tavoitteena oli toteuttaa reitti kirjastoon sekä kirjastopolku, SAKK:n kanssa kirjastopolkuna toimi kirjastojakso, ja nuorten työpajan kanssa lähdettiin kokeilemaan kirjastopolkua osana nuoren kasvutarinaa pajalla. Kaikkien yhteistyötahojen kohdalla kehittämistyöhön kuului olennaisesti tiivis yhteistyö. Lisäksi hankkeessa rakennettiin kirjastopolkuja myös hakeutuvalla toiminnalla eli jalkautamalla kohderyhmille tuttuihin ympäristöihin ja tiloihin.

Seuraavissa alaluvuissa on kuvattu tarkemmin kirjastopolkuihin liittyviä tavoitteita kunkin yhteistyötahon osalta ja kerrottu polkujen rakentamisessa käytetyistä menetelmistä. Käytetyt menetelmät ja toteutusten kulku on kuvattu toiminnan tavoitteiden kannalta mielekkäimmällä tavalla. Kuvaukset vaihtelevat siis jonkin verran, mutta kaikki kuvaukset sisältävät toteutuksen valmisteluun liittyvät perusasiat (tavoitteet, kesto, osallistujamäärä, tila- ja laitevaatimukset, etukäteen valmisteltavat materiaalit, haastavuus ja soveltuvuus) sekä itse toiminnan kuvauksen.

2.1 KIRJASTOPOLKU AMMATILLISEN PERUSTUTKINNON OPISKELIJOILLE

Hankkeen tavoitteiden mukaisesti aloitettiin kirjastoyhteistyön kehittäminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SAKK) kanssa. Tarkoituksena oli kehittää yhteistyömalli kirjastolle ja Inarin kirkonkylässä toimivalle ammatilliselle oppilaitokselle. Malli tukee oppilaitosta sen (tutkintojen perusteiden velvoittamassa) tehtävässä ohjata perustutkinto-opiskelijoita elinikäisen oppimisen avaintaitoihin kuuluvaan lukutaitoon.

Yhteistyössä SAKK:n kanssa laadittiin suunnitelma koulutuskeskuksen perustutkinto-opiskelijoiden tutustuttamiseksi kirjastoon sekä sen käyttöön ja tarjontaan. Tutustumisen avulla on tarkoitus auttaa opiskelijaa hyödyntämään kirjastoa ja lisätä tietoisuutta kirjaston tarjonnasta. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, mihin kohtaan perustutkintojen opintoja kirjastojakso luontevimmin asettuisi.

Kirjastojakso sisältää kahden tunnin mittaisen kirjastoperehdytyksen, johon jokainen perustutkintoa aloittava ryhmä osallistuu yhdessä ryhmänohjaajansa kanssa. Jaksoa kokeiltiin osana viestinnän ja vuorovaikutuksen sekä taiteen ja luovan ilmaisun opintoja. Seuraavassa on kuvattu, millainen kirjastopolku SAKK:n aloittaville opiskelijoille rakennettiin.

ALOITTAVIEN OPISKELIJOIDEN KIRJASTOKÄYNTI

Tavoite: Opiskelija hoksaa, että jokaisen on tarpeellista päivittää lukutaitojaan ja ylläpitää lukukuntoaan läpi elämän. Kirjaston käyttö auttaa asiaa!

Tavoitteet opiskelijoiden tulevaisuuden osaamiselle:

Opiskelijat tietävät, että:

- Kirjastossa on heitä kiinnostavaa ja opiskelua tukevaa aineistoa
- Kaikkien kirjastojen aineisto on järjestetty saman, opeteltavissa olevan logiikan mukaan
- Kirjastojen verkko on laaja ja kaikkien käytettävissä; yhden kirjaston asiakkuus tarjoaa pääsyn myös muiden kirjastojen aineistoihin
- Opiskelijat osaavat asioida kirjastossa ja tietävät, että kirjaston henkilökunta auttaa aineiston hakemisessa

Kesto: Kaksi tuntia

Haastavuus: Keskitasoa

Osallistujamäärä: Kaksi tuntia riittää noin 10 osallistujan ryhmälle. Toteutettu enimmillään 16 osallistujalle.

Tila- ja laitevaatimukset:

Toteutettava kirjastotilassa. Tietokoneesta ja isosta näytöstä on hyötyä, mutta tarvittaessa pärjätään osallistujien älypuhelinien varassa. Ajastin työskentelyrupeamien kesken seuraamista varten.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Kopio yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä (liite 1, s.10) jokaiselle osallistujalle
- Keskenään eri väriset arpaliput löytöretkeilyyn kirjastoluokkien ja lehtien parissa (arvassa yksi luokkanumero, lehtiarvassa aikakauslehden nimi) sekä taas uuden väriset arpaliput verkkokirjaston käytön ja hyllystä hakemisen harjoitteluun (arvassa teoksen nimi)
- Käsitekartta kirjaston tarjonnasta valmiiksi seinälle (liite 3, s. 26)
- Tusseja ja maalarinteippiä rintaan liimattavia nimilappuja varten, post it -lappuja ja kyniä

Soveltuvuus: Sopii nuorille ja aikuisille. Kokeiltu kuuden eri ammatillisen koulutuksen ryhmän kanssa.

TOIMINNAN KUVAUS

Kirjastokäynti koostuu lämmittelyn lisäksi kuudesta työskentelyvaiheesta:

1. pohjustava keskustelu
2. tutustuminen kirjastoon ja aineiston järjestelyperiaatteisiin
3. löytöretkeilyä kirjaston aineistojen ja luokkien parissa
4. verkkokirjaston käyttö
5. erilaisten hakujen harjoittelu ja
6. reitit e-aineistoihin.

Kaikki työskentelyvaiheet on kuvattu seuraavassa.

Lämmittely: Tervetuloa kirjastoon!

- Jokainen kirjoittaa maalarinteippiin sukunimensä ja kiinnittää sen rintaansa.
- Järjestäytyään aakkosjärjestyksen mukaiseen riviin äänettömästi.
- Ohjaaja toteaa, että kirjastossa asioidessa aakkosjärjestyksellä on käyttöä: yleisten kirjastojen aineistot on järjestetty tekijän sukunimen mukaiseen aakkosjärjestykseen. Lopuksi jokainen kertoo myös etunimensä.
- Siirrytään rivistä hevosenkengän muotoiseen asetelmaan istumaan.
- Käydään läpi käynnin päätavoitteet: lukutaitojen päivittämisen tarpeesta hoksauttaminen ja se, että tarkoitus on oppia asioimaan kirjastossa - tai kerrata asiaa, mikäli se on jo tuttu.

1. Pohjustava keskustelu:

- Mitä hyötyä tai iloa lukutaidosta on?
Osallistujat kirjoittavat vastauksiaan kysymykseen post it –lapuille, yksi vastaus per lappu. Jokainen käy kiinnittämässä lappunsa tarkoitukseen varattuun, kaikille näkyvään alustaan.

Ohjaaja käy läpi vastaukset. Lisäksi ohjaaja toteaa, että tavallinen ajatus lukutaidosta puhuttaessa on, että sillä tarkoitetaan ns. sisälukutaitoa eli mekaanista lukutaitoa, jonka useimmat ovat oppineet koulussa. Lukutaidon kehittyminen ei ole kuitenkaan pysähdy siihen, että saa tekstistä selvää, vaan lisäksi olemme oppineet paljon muita lukemiseen liittyviä taitoja, kuten taidon lukea erilaisia tekstejä eri tavoin (esimerkiksi oppikirjaa luetaan eri tarkoituksessa ja eri tavoin kuin vaikkapa sarjakuvaa).

Ohjaaja toteaa vielä, että koska tekstiympäristöt monimuotoistuvat jatkuvasti ja vietämme yhä enemmän aikaa tekstien parissa, lukemisen taidoissa riittää nykyään opittavaa koko iäksi. Paras tapa kehittää lukemisen taitojaan on niiden runsas ja monipuolinen käyttäminen. Tutkitusti tehokkainta on kaunokirjallisuuden lukeminen, mutta kaikenlaisille teksteille altistuminen on tärkeää.

- Mitä kaikkea tulee luettua päivän aikana?
Osallistujat jaetaan kolmen ryhmiin. Heitä pyydetään keskustelemaan aiheesta ja kirjaamaan lapuille, mitä kukin tulee lukeneeksi päivän mittaan (yksi asia per lappu). Laput käydään liimaamassa kaikille näkyvään alustaan. Ohjaaja kehoittaa osallistujia tutustumaan lappujen sisältöön.
- Mitä muuta voisinkin lukea?
Käydään kierros, jossa jokainen toteaa edellisen vaiheen lappujen pohjalta yhden sellaisen asian, jonka voisi lisätä lukemisiinsa.
- Ennen kuin siirrytään eteenpäin, ohjaaja toteaa, että niin tärkeää kuin lukeminen onkin, se voi olla joillekin työlästä. Aiheeseen palataan vähän myöhemmin tämän käynnin aikana.

2. Tutustutaan kirjastoon ja aineiston järjestelyperiaatteisiin käytännössä:

- Todetaan tutustumisen kohteena olevan kirjaston aineistot ja niiden sijainnit.
- Esitellään luokitus ja luokkien sijainnit kyseisessä kirjastossa. Kirjastokierroksen tueksi jaetaan jokaiselle A4-kokoinen kopio yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä (liite 1, s. 10).
- Tutustutaan aineistoihin ja kirjastoluokkiin siten, että mukana on sekä aineistoja, jotka sivuavat opiskelijoiden omaa alaa että aineistoja, jotka liittyvät mahdolliseen oppilaitoksen omaan, kaikessa opiskelussa läsnä olevaan aihekokonaisuuteen.

3. Löytöretkeilyä kirjaston aineistojen ja luokkien parissa

- **Kirjat**, mukana kaikki kirjallisuudenlajit
  - Jokainen nostaa arvan, jossa on yksi luokkanumero, hakee kirjan hyllystä ko. luokasta (henkilökunnalta voi aina pyytää apua!), selailee kirjaa minuutin sekä valmistautuu kertomaan pari sisällöllistä asiaa, joita kirjassa näkee.
  - Käydään yhdessä läpi, mitä löytyi. Opiskelijan puheenvuoron jälkeen ohjaaja toteaa ao. luokan nimen ja kertoo sen sisällöstä tarkemmin.
- **Lehdet**
  - Jokaiselle arvotaan lehti, johon liittyy tutustumis- ja esittelytehtävä.
  - Ensin jokainen selailee lehteään minuutin ajan yleisesti.
  - Sitten jokainen etsii lehdestään sisällysluektion, silmäilee sitä sekä poimii luektion pari esimerkkiä siitä, millaisia asioita tässä aikakauslehdessä on.

- Käydään läpi lehti kerrallaan, mitä löytyi.
- Todetaan, että aikakauslehdet ovat usein hyviä tiedonlähteitä.
- **E-lehdet:** käydään läpi mahdollisuus e-lehtien lukemiseen (eMagz ja e-Press) ja katsotaan verkkokirjaston avulla, miten e-lehtiin pääsee käsiksi. Jos käytetään opiskelijoiden omia puhelimia, ne otetaan esille tässä vaiheessa.

4. Katsotaan verkkokirjaston käyttöä

Ohjaaja: *”Verkkokirjaston avulla voi selata kaikkien kirjastokimppaan kuuluvien kirjastojen aineistoja ja varata / tilata teoksen, jos se ei ole heti saatavilla. Menkää kirjastokimppan Finna-sivuston osoitteeseen (osoite kannattaa laittaa kirjallisena opiskelijoiden nähtäville). Kirjoittakaa hakukenttään Harry Potter (tms. tuttu teos, jolla oletettavasti tulee niin iso hakutulos, että sitä ei pysty käsittelemään ilman rajauksia).”* Ohjaaja neuvoo rajaustyökalujen käytön ja toteaa hyllystä hakemisen kannalta merkitykselliset symbolit (kirjaston nimi, paikalla / ei paikalla, hyllypaikka).

5. Kytetään verkkokirjastohaku hyllystä hakemiseen ja harjoitellaan.

Jokainen saa arvan, jossa on kirjan nimi. Tehtävänä on selvittää teoksen sijaintitiedot verkkokirjaston avulla ja hakea teos hyllystä.

6. Todetaan myös aihehaun mahdollisuus.

Esimerkki: kirjoittakaa hakukenttään *koira*. Montako hakutulosta?

Kokeillaan toista ääripäätä: kirjoittakaa hakukenttään *kääpiövillakoiran turkin hoito*.

Ohjaaja: *”Kuten huomataan, aiheenmukaista hakua kannattaa suunnitella. Sopivien hakulausekkeiden muotoiluun tarvitaan aikaa. Aina voi kuitenkin kääntyä kirjastohenkilökunnan puoleen, he ovat hakujen ammattilaisia.”*

7. Katsotaan reitit Celianetiin ja Ellibsiin.

- Kerrotaan Celianetin palveluista. Todetaan, että niiden käyttäjäksi päästäkseen ei tarvitse todistusta esim. lukivaikkeudesta, vaan riittää, että itse kokee lukemisen työlääksi.
- Katsotaan, miten Celianetiin pääsee.
- Katsotaan reitti kirjastokimppan e-kirjakokoelmaan.

Toiminnan päättäminen

Lopuksi viitataan seinällä olevaan käsitekarttaan kirjaston tarjonnasta. Otetaan esille ne palvelut, jotka eivät ole tulleet vielä tällä käynnillä puheeksi. Kiitetään ryhmää ja toivotetaan tervetulleeksi kirjastoon vastakin. Tehdään tarvitseville kirjastokortit.

YLEISTEN KIRJASTOJEN LUOKITUSJÄRJESTELMÄ

0 YLEISTEOKSET

- 01 Bibliografia
- 02 Kirjastotoimi, Kirjastotiede, Informatiikka
- 03 Tiedonhaku, Yleiset Tietoteokset
- 04 Yleiset Kokoomateokset
- 05 Yleiset Kausijulkaisut
- 06 Yleinen Kulttuuripolitiikka
- 07 Viestintä, Joukkoviestintä

1 FILOSOFIA, PSYKOLOGIA, RAJATIETO

- 10 Yleisteokset
- 11 Filosofia
- 12 Logiikka
- 14 Psykologia
- 15 Rajatieto
- 16 Tietoteoria, Tiedeoppi
- 17 Etiikka, Elämänfilosofia, Estetiikka

2 USKONTO

- 20 Yleinen Uskontotiede
- 21 Uskonnonfilosofia
- 22 Raamattu, Raamatuntutkimus
- 23 Dogmatiikka, Kristillinen Etiikka
- 24 Kristillinen Hartauskirjallisuus
- 25 Käytännöllinen Teologia
- 26 Kristillinen lähetystyö
- 28 Kristilliset Kirkot Ja Yhteisöt, Kirkkohistoria
- 29 Ei-Kristilliset Uskonnot Ja Mytologiat

3 YHTEISKUNTA

- 30 Yleinen Yhteiskuntatiede
- 31 Tilastotiede
- 32 Valtio-Oppi, Poliitiikka
- 33 Oikeustiede
- 34 Aluesuunnittelu, Aluepolitiikka
- 35 Hallinto
- 36 Taloustiede, Kansantaloustiede
- 37 Sosiaalipolitiikka
- 38 Kasvatus, Opetus, Kasvatustiede
- 39 Maanpuolustus

4 MAANTIETIEDE, MATKAT, KANSATIETIEDE

- 40 Maantiede
- 41 Eurooppa
- 42 Suomi
- 43 Pohjoismaat
- 44 Keski-Eurooppa
- 45 Brittein Saaret
- 46 Etelä-Eurooppa
- 47 Itä-Eurooppa
- 48 Muut Maanosat
- 49 Kansatiede, Kulttuuriantropologia

5 LUONNONTIETEET, MATEMATIIKKA, LÄÄKETIEDE

- 50 Luonnontieteet
- 51 Matematiikka
- 52 Tähtitiede, Geodesia
- 53 Fysiikka

- 54 Kemia
- 55 Fyysinen Maantiede, Geologia
- 56 Biologia
- 57 Kasvitiede
- 58 Eläintiede
- 59 Lääketiede, Terveydenhoito

6 TEKNIikka, TEOLLISUUS, KÄSITYÖ, MAA- JA METSÄTALOUS, KOTITALOUS, LIKETALOUS, LIIKENNE

- 60 Sovellatut Tieteet
- 61 Atk, Tietotekniikka, Tietoliikenne, Viestintätetnikka
- 62 Metalliteollisuus, Konetekniikka, Likennevälineet, Sähkötetnikka
- 63 Kaivannaisteollisuus, Kemianteollisuus
- 64 Puunjalostusteollisuus, Tekstiiliteollisuus, Nahkateollisuus, Hienomekaaninen Teollisuus
- 65 Käsiyö, Kotiteollisuus
- 66 Rakennustetnikka
- 67 Maa- Ja Metsätalous, Elintarviketeollisuus, Biotetnikka
- 68 Kotitalous, Laitotalous
- 69 Liiketalous, Markkinointi, Kauppa, Liikenne

7 TAITEET, LIIKUNTA

- 70 Taide, Taidehistoria
- 71 Uudet taidemuodot
- 72 Arkkitehtuuri
- 73 Kuvanveistotaide
- 74 Maalaustaide, Piirrustustaide
- 75 Grafikka, Valokuvaus
- 76 Muotoilu, Taideteollisuus, Taidekäsiyö
- 77 Näyttämötaide, Elokuvataide
- 78 Musiikki
- 79 Liikunta, Urheilu, Leikit, Huvit

8 KAUNOKIRJALLISUUS, KIRJALLISUUSTIETIEDE, KIELITIETIEDE

- 80 Kaunokirjalliset Sekasisältöiset Teokset
- 81 Kansanrunous
- 82 Runot
- 83 Näytelmät
- 84 Kertomakirjallisuus
- 85 Sadut, Kuvakirjat, Sarjakuvat
- 86 Kirjallisuustiede
- 87 Kielitiede
- 88 Suomalais-Ugrilaiset Kielet
- 89 Indoeurooppalaiset kielet, Muut Kielet

9 HISTORIA

- 90 Historiantutkimus, Yleinen Kulttuurihistoria, Yleinen Sotahistoria, Yleinen Arkeologia
- 91 Maailmanhistoria, Euroopan Historia
- 92 Suomen Historia
- 93 Pohjoismaiden Historia
- 94 Keski-Euroopan Historia
- 95 Brittein Saarten Historia
- 96 Etelä-Euroopan Historia
- 97 Itä-Euroopan Historia
- 98 Muiden Maanosien Kistoria
- 99 Henkilö- Ja Sukuhistoria

Liite 1: Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä

2.2 KIRJASTOPOLKU NUORTEN TYÖPAJALLE

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä myös Inarin kunnan vapaa-aikatoimen kanssa. Tavoitteena oli rakentaa nuorten työpajan asiakkaille polku kirjastoon. Nuorten työpajatoiminnan tarkoitus on parantaa nuoren elämänhallinnan taitoja ja osallisuutta yhteiskuntaan sekä auttaa hänen kasvuaan ja itsenäistymistään. Pitkän tähtäyksen tavoite on kohentaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun tai päästä avoimille työmarkkinoille. Jos nämä eivät ole ajankohtaisia, työpajatoiminnan tehtävänä on auttaa nuorta pääsemään muuhun tarvitsemaansa palveluun. (Nuorisolaki 1285/2016, 4 luku 13 §.) Välineenä tavoitteisiin pääsemisessä työpajoilla käytetään tekemällä oppimista ja siihen liittyvää työ- ja yksilövalmennusta.

Hankkeessa nuorten työpajan kirjastopolku alkaa ryhmälle räätälöidystä tutustumiskäynnistä ja jatkuu ryhmän tarpeisiin laaditulla kirjastonkäytön ohjauksella. Toiminnan konkreettisena tuloksena ovat paitsi kirjaston ja vapaa-aikatoimen paremmat yhteistyösuhteet myös kirjaston käyttö osana nuoren kasvutarinaa työpajalla.

Nuorten työpajan kirjastopolku on kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa tutustutaan ryhmään ja ryhmäläisten kiinnostuksen kohteisiin ja pohjustetaan seuraavaa tapaaamista kirjastossa. Polun toisena osana toimii nuorten työpajaryhmälle räätälöity kirjastokäynti. Molemmat osat on kuvattu seuraavassa.

2.2.1 OSA 1: TUTUSTUMINEN JA KIRJASTOKÄYNNIN POHJUSTUS

Tavoitteet:

Tutustutaan puolin ja toisin, ryhmäydytään sen verran, että ryhmässä toimiminen on mahdollista, selvitetään osallistujien kiinnostuksen kohteita, annetaan lukuvinkkejä, harjaannutetaan vuorovaikutustaitoja matalalla kynnyksellä, tehdään kirjastopolun työtapoja tutuiksi.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä:

Kaksi tuntia riittää noin seitsemälle hengelle, ohjaajat mukaan lukien.

Tila- ja laitevaatimukset:

Ryhmälle tuttu tila ryhmän omassa ympäristössä. Työskentelytilan ovi on hyvä saada suljettua, ja tilassa täytyy voida kahvistella aluksi. Ajastin työskentelyrupeamien seuraamista varten.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Papereita, kyniä
- 10 – 15 elämäkertateosta

Haastavuus: Helpohko

Soveltuvuus:

Kokeiltu nuorten työpajalla nuorten aikuisten kanssa, toimi hyvin.

TOIMINNAN KUVAUS

Ennen työskentelyn aloittamista on tärkeää viettää ryhmän kanssa hetki vapaamuotoisesti, kahvistella ja jutustella. Jos mahdollista, samalla voi opetella ryhmäläisten etunimiä. Asetellaan elämäkertateokset esille vähän etäämmäksi kahvipöydästä.

Varsinainen työskentely alkaa, kun ohjaaja esittäytyy ja kertoo vierailun tarkoituksesta ja ohjelmasta. Kerro, että tavoitteena on tutustua puolin ja toisin sekä tehdä tutuiksi myös tämän ja seuraavan tapaamiskerran työskentelytapoja. Seuraava tapaamiskerta saman ryhmän kanssa pidetään kirjastossa.

- **Lämmittely ja johdatus aiheeseen:** Yhteinen piirtäminen Istutaan tai seisotaan piirissä pöytien ääressä. Jokaiselle jaetaan paperi ja lyijykynä. Kerrotaan, että tehdään porukalla muutama kuva ohjeiden mukaan ja vaihe kerrallaan. Ei tarvitse "osata piirtää", kyse on yksinkertaisista luonnoksista. Esimerkiksi: *"Piirrä puun lehti. Piirrä oksa, jossa lehti on kiinni. Piirrä lintu, joka lentää oksan yläpuolella."* Ei siis yksityiskohtia, vaan nopeita jälkiä paperille.

Annetaan piirtämisohjeet vaihe kerrallaan, yhteen vaiheeseen aikaa 15 sekuntia. Anna ohjeet ennakoimattomassa järjestyksessä seuraavaan tapaan:

- Piirrä keskelle paperia silmä (15 sek.).
- Siirrä paperi piirissä myötäpäivään seuraavalle.
- Piirrä samaasi paperiin itsestäsi katsoen vasen korva (15 sek.).
- Siirrä paperi seuraavalle.
- Piirrä kasvojen ääriviivat.
- Jne.

Yhteisenä lopputuloksena on niin monen henkilöhahmon pää kuin ryhmässä on jäseniä. – Päiden ei tarvitse olla yksityiskohtaisia, viitteellinen kuva riittää. Jos jotakin jää puuttumaan, osat voidaan lisätä seuraavassa vaiheessa.

- **Hahmon viimeistely.** Osallistujilta kysytään, haluavatko he lisätä hahmoihin vielä jotakin. Lisätään ryhmän ehdottamat asiat samaan tapaan kuin edellä, eli paperia siirretään piirissä eteenpäin jokaisen lisäyksen jälkeen.
- **Katsotaan syntyneitä hahmoja ja täydennetään tarpeen mukaan.** Levitetään paperit kaikkien nähtäville. Kysy, kaipaako jokin kuva vielä jotakin. Käydään täydentämässä siten, että joku muukin voi käydä tekemässä lisäyksen kuin se, joka sitä ehdotti.
- **Tehdään hahmoille nimet.** Jaetaan paperit osallistujille ja asetutaan taas piiriin papereita kierrättäen.
  - Paperi 1: Jokainen kirjoittaa hahmon alle oman etunimensä ensimmäisen kirjaimen. Paperi siirretään piirissä vastapäivään seuraavalle.
  - Paperi 2: Jokainen kirjoittaa edellisen kirjaimen viereen oman etunimensä toisen kirjaimen.
  - Paperi 3: Oman etunimen kolmas kirjain.
  - Paperi 4: Oman etunimen neljäs kirjain jne. Jos jonkun etunimestä loppuvat kirjaimet, anna ohjeeksi aloittaa uudestaan ensimmäisestä kirjaimesta tai kysy, onko henkilöllä toista nimeä, ja anna ohjeeksi käyttää sen kirjaimia.
  - Aloitetaan hahmon sukunimi: Oman sukunimen ensimmäinen kirjain.
  - Oman sukunimen toinen kirjain.
  - Jne., kunnes hahmon sukunimessä on kuusi kirjainta. Jos jonkun sukunimestä loppuvat kirjaimet, anna ohjeeksi sama kuin etunimen kohdalla.
- **Todetaan luodut henkilöt ja kerrotaan heistä vähän lisää.** Kerro, että jokaisesta luomastamme henkilöstä on olemassa nimeä vaille valmis elämäkerta. Koska ryhmän on tarkoitus vähän myöhemmin keksiä elämäkerroille yhdes-

sä nimet, on tarpeellista tietää henkilöistä hieman enemmän. Aloitetaan siitä, että katsotaan, keitä meillä tässä on. Käsitellään yksi henkilö kerrallaan siten, että jokainen nostaa itselleen päätyneen paperin näkyviin vuorollaan. Ensimmäinen todetaan henkilölle luotu nimi, sitten mietitään yhteisesti, millaisesta henkilöstä on kyse. Paperin haltija (tai ohjaaja) kirjoittaa keskustelun perusteella muuttaman avainsanan kuhunkin paperiin, esim. ranskalainen, entinen rikollinen, nykyinen jalkapallotähti.

- **Otetaan selvää, millaisia ovat elämäkertojen nimet.** Pannaan hahmot vähäksi aikaa sivuun ja katsotaan, miten elämäkertoja on tapana nimetä. Kierretään katsomassa esillä olevien elämäkertojen kansia siltä kannalta, millaisia nimiä elämäkerroissa harrastetaan.
- **Todetaan yhteisesti, minkä tyyppiset nimet ovat elämäkerroissa tavallisia.** Samalla voi kysyä ryhmältä, hahmottuuko nimien perusteella jokin tai joitakin tyyppisiä elämäkertatarinoiden kulkuja, esimerkiksi selviytymistarina, vaikeuksista voittoon –tarina, tuhkimotarina tms.
- **Muotoillaan nimet piirroshahmoista kirjoitetuille elämäkerroille.** Käytetään samaa tekniikkaa kuin aiemmin: paperia siirretään piirissä eteenpäin, ja jokainen kirjoittaa yhden sanan tekeillä olevaan elämäkerran nimeen. Maks. 5 sanaa / nimi.
- **Tutkitaan elämäkertoja.** Jokainen valitsee esillä olevista elämäkerroista yhden ja katselee sen takakansitekstiä ja sisäosia minuutin verran. Kirja siirretään piirissä seuraavalle. Minuutin tarkastelut jatkuvat, kunnes kirjat ovat palautuneet niille, joilta ne lähtivät liikkeelle.
- **Valitaan yksi elämäkertta.** Jokainen valitsee äsken kiertäneistä kirjoista yhden ja kertoo valinnastaan sen verran kuin haluaa. Mikäli tilanne tuntuu sopivalta ja ryhmä valmiilta, voidaan keskustella elämäkertojen lukemiseen liittyvistä kokemuksista ja aikomuksista.
- **Kerrotun ja eletyn elämän erot.** Lopuksi on hyvä todeta kerrotun ja eletävän elämän ero sekä se, että elämän jäsentäminen ja oman itsen rakentaminen ja uudelleenrakentaminen omaa tarinaa kertomalla on tärkeää mielenterveydelle.
- **Pohjustetaan kirjastovierailua.** Pohjustetaan seuraavaa tapaamiskertaa kirjastolla kertomalla, mitä kaikkea kirjasto tarjoaa. Kirjaston tarjonnan hahmottamiseksi rakennetaan käsitekartta, jota tarkastellaan kerronnan tukena (ks. 2.2.2, kohta 4, s. 16; liite 3, s. 26).

2.2.2 OSA 2: NUORTEN TYÖPAJARYHMÄLLE RÄÄTÄLÖITY KIRJASTOKÄYNTI

Tavoite: Tutustuttaa ryhmää kirjaston tarjontaan ja hoksauttaa tai muistuttaa siitä, että kirjastossa on mielenkiintoista aineistoa jokaiselle

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä:

Maks. 10, sisältää myös ohjaajat

Tila- ja laitevaatimukset:

Kirjaston kokoelmien välittömässä läheisyydessä sijaitseva tila, josta saa suljettua oven ja jossa voidaan kahvistella aluksi. Ajastin työskentelyrupeamien seuraamista varten. Tietokone, nettiyhteys ja iso näyttö (tarvitaan sähköisten aineistojen esittelyä varten).

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Post it -lappuja, käsitekartta kirjaston tarjonnasta tilan seinään (esim. voimapaperipohja ja väri-

en avulla strukturoitu, selkeä ja havainnollinen kuvio; kartan sisältö kuvattu kohdassa 4 tai käytä liite 3, s. 26).

- Kopio yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä jokaiselle (liite 1, s. 10).
- Noin 10 tyhjää arpalappua sekä saman verran arpoja, joista jokaiseen on kirjoitettu yhden kokoelman nimi ja paikalla olevan teoksen nimi. Teokset valitaan siten, että ne ovat mahdollisimman erilaisia - eli kertovat kirjaston tarjonnan monipuolisuudesta.
- Hattu tms. astia arpalapuille.

Haastavuus: Helppohko

Soveltuvuus: Toimi hyvin nuorten työpajaryhmän kanssa. Lähtökoh- ta on, että saman ryhmän kanssa on ensin tavattu ryhmän omissa kokoontumistiloissa ja käyty läpi kirjastopolun osa 1.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Esittäytyminen ja ohjelma

Ohjaajat esittäytyvät ja varmistavat, että kaikilla on tiedossa kaikkien nimet. Muistutellaan mieleen, mihin edellisellä kerralla jäätiin. Käydään lyhyesti läpi tämän käynnin tarkoitus ("esitellä kirjaston tarjontaa juuri teille") sekä ohjelma.

2. Alkukartoituskeskustelu

Otetaan selvää, millainen mielikuva osallistujilla on tällä hetkellä kirjastosta. Mitä kirjastossa on, mitä kirjasto tarjoaa, mitä kirjastossa voi tehdä? Osallistujia ohjeistetaan kirjoittamaan yksi asia yhteen post it -lappuun ja viemään laput sovittuun

paikkaan tilan seinällä. Samalla reissulla otetaan kahvia ja jatketaan ohjelmaa kahvinjuonnin lomassa.

3. Todetaan, mitä lapuissa lukee.

4. Mitä (tässä) kirjastossa on, mitä kaikkea kirjasto tarjoaa?

Ohjaajat muistuttavat kirjaston aineistolajeista seinälle valmiiksi rakennetun käsitekartan avulla.

- Kirjoja: kaunokirjallisuus ja tietokirjallisuus. Kaunokirjallisuuden alalajit: kertomakirjallisuus, runot, sarjakuvat, näytelmät. Tietokirjallisuuden alalajit: luokat 0 – 9 (katsotaan luokkia myöhemmin tarkemmin).
- Lehtiä: sanomalehdet ja aikakauslehdet.
- Musiikkia ja elokuvia: cd-levyjä, dvd:itä, vinyylilevyjä, nuotteja.
- Mahdollisuus käyttää tietokonetta ja internetiä.
- Tietopalvelu: etsitään haluttu aineisto, etsitään aineistoa halutusta aiheesta ja autetaan laitteiden ja nettipalveluiden käytössä.
- E-aineistoa: e-kirjoja, e-lehtiä, e-musiikkia, e-äänikirjoja, Ellibs, Celianet. Katsoon myöhemmin, mitä nämä aineistot ovat ja miten niihin pääsee käsiksi.

5. Kierros kirjastossa

Käydään katsomassa, missäpäin kirjastoa erilaiset aineistolajit sijaitsevat. Käydään seuraavilla osastoilla: lehdet, yleisökäyttöön tarkoitetut tietokoneet, lasten ja nuorten osasto, musiikkiaineistot, kaunokirjallisuus: romaanit ja novellit, sarjakuvat, runot + näytelmät; tietokirjallisuus (luokkien sijoitusjärjestys kirjastotilassa).

6. Tietokirjojen luokitus

Palataan takaisin tilaan, josta aloitettiin. Jokainen saa oman kopion yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä. Käydään läpi pääluokat ja todetaan, että seuraavaksi harjoitellaan tietokirjaluokkien löytämistä. Muistutetaan, että henkilökunta neuvoo tarvittaessa.

- Valitse yksi monisteesta olevista (tietokirjojen) alaluokista. Etsi luokan sijainti kirjastotilassa, ota luokasta yksi kirja ja tuo se tähän tilaan. Ohjaajat auttavat sijaintien löytämisessä.
- Kun jokainen on hakenut yhden kirjan ja ollaan taas aloitustilassa, jokainen silmäilee kirjaansa ulkoa ja sisältä.
- Sen jälkeen valinnat esitellään lyhyesti. Ohje: näytä kirjasi, kerro luokka ja kuvaille kirjaa päällisin puolin.
- Jos on aikaa, voidaan käydä läpi seuraava vaihe: Valitse monisteesta eri tietokirjaluokka kuin äsken ja sen alta jokin alaluokka. Kirjoita alaluokan numero tyhjään arpaan ja pudota arpa astiaan.

- Jokainen nostaa arvan, etsii siinä olevan luokan hyllystä ja ottaa ko. luokasta yhden kirjan. Kirjat tuodaan opintotilaan.
- Kierrätetään kirjoja siten, että jokainen tutustuu jokaiseen kirjaan minuutin ajan.
- Käydään kirjat läpi siten, että jokainen näyttää edessään olevan teoksen muille ja toteaa luokan, johon se kuuluu. Sen jälkeen kuvaillaan kirjaa yhteisesti: jokainen, jolla on kirjasta jotakin sanottavaa, kertoo tässä kohtaa ajatuksensa.

7. Siirrytään aikakauslehtiin

Tuo yksi lehtisalin aikakauslehdistä opintotilaan. Tutki lehteä ja sen sisällysluettelo. Millaisia asioita tässä lehdessä on? Käydään kierros, jossa esitellään lehdet.

8. Tutustutaan E-aineistoon ja Celianetiin

Esitellään kirjaston e-kirjat, e-lehdet, e-musiikki, e-äänikirjat sekä Celianet.

9. Verkkokirjaston käyttö ja harjoittelu

- Lähtökohtana esimerkkiteoksen nimi. Käydään läpi relevantit hakurajaukset, erityisesti aineistotyyppi sekä haluttu (kirjastokimpan) kirjasto.
- Käydään läpi teosnäkyvän merkitykset: minkä (kirjastokimpan) kirjastojen koelmiin teos kuuluu, missä se on paikalla, miten paikkamerkkiä tulkitaan ja millä periaatteella teos löytyy hyllystä (aakkosjärjestys).
- Otetaan esiin omat puhelimet harjoittelua varten ja mennään ao. verkkokirjaston sivuille.
- Jokainen nostaa ohjaajan etukäteen tekemän arvan, jossa on yhden teoksen nimi.
- Jokainen hakee lapussaan olevan teoksen hyllystä verkkokirjaston tietojen avulla ja tuo sen opintotilaan.
- Jokainen toteaa teoksensa ja kertoo, mihin luokkaan se kuuluu.

10. Kirjastokäynnin päättäminen

- Kirjoita post it –lappuihin: Mitä uutta opit kirjastosta tällä käynnillä? Millaisia ajatuksia käynti herätti? Vie laput samaan paikkaan, minne veit lappusi käynnin alussa. Todetaan lappujen sisällöt.
- Todetaan, että kirjastoa pääsee käyttämään voimassa olevalla kirjastokortilla. Kerrotaan, miten kortti saadaan käyttökuntoon, ja varataan mahdollisuus hoitaa asia heti.
- Kiitetään ryhmää ja toivotetaan jokainen tervetulleeksi kirjastoon vastakin. Muistutetaan vielä, että henkilökunta on kirjastossa asiakkaita varten ja että kirjastossa voi viettää aikaa ilman sen kummempaa asiakin.

2.3 KIRJASTOPOLKU SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIJOIDEN RYHMILLE

Lukukuntoa! -hankkeen yhteistyö sosiaali- ja terveystoimijoiden kanssa käsitti kirjastopolkujen kehittämisen kahdelle eri ryhmälle. Toiselle ryhmistä kirjastopolku kuului osana kuntouttavaan työtoimintaan. Se oli siis osallistujille pakollinen. Toinen ryhmä oli mielenterveyspalveluiden ja diakoniatyön yhteinen. Tässäkin ryhmässä kirjastopolku kuului ryhmän ohjelmaan, mutta toisin kuin kuntouttava työtoiminta tässä ryhmässä käyminen on osallistujille vapaaehtoista.

Kuntouttavan työtoiminnan kirjastopolkua on kuvattu luvussa 2.3.1 ja mielenterveyspalveluiden ja diakoniatyön yhteisen ryhmän kirjastopolkua luvussa 2.3.2 Molempien ryhmien osalta tavoitteena oli jalkautua sote-toimijoiden mukaan ja rakentaa reittejä kirjastoon osaksi sote-toimijoiden normaalia asiakastyötä. Tarkoituksena oli kehittää kirjastopolku pohjautuen ryhmille räätälöityihin tutustumisiin kirjastoon sekä kirjastonkäytön opastukseen. Kuntouttavan työtoiminnan ryhmille räätälöity kirjastopolku on kolmiosainen ja mielenterveyspalveluiden ja diakoniatyön yhteisen ryhmän polku kaksiosainen. Molempien ryhmien kanssa kokeillut menetelmät on kuvattu kahdessa seuraavassa luvussa.

2.3.1 KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN RYHMÄ

Osa 1: Tutustuminen ja kirjastokäynnin pohjustus

Tavoitteet: Tutustutaan puolin ja toisin, ryhmäydytään sen verran, että ryhmässä toimiminen on mahdollista, selvitetään osallistujien kiinnostuksen kohteita voimaantumisen mahdollistavalla tavalla, harjaannutetaan vuorovaikutustaitoja matalalla kynnyksellä, tehdään toimintakokonaisuuden työtapoja tutuiksi.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä: Kaksi tuntia riittää noin seitsemälle hengelle. Osallistujamäärään on laskettu mukaan myös ohjaajat.

Tila- ja laitevaatimukset: Tila, josta saa suljettua oven ja jossa voidaan kahvistella aluksi. Ajastin työskentelyrupeamien seuraamista varten.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit: Kaksi kopiota haastattelurungosta ohjaa-

jia varten. Maalarinteippiä ja tussi. Kyniä ja kahta eri väriä papereita. Elämänkettäympyrä, esim. fläppipaperilla (ks. liite 2, s. 23). Parikymmentä visuaalisesti erityyppistä kirjaa, jotka laitetaan esille esim. tilan seinustoille sijoitetuille penkeille.

Lisäksi on hyvä sopia ryhmän oman ohjaajan kanssa, että hän osallistuu toimintaan ja voi tarvittaessa toimia vapaasti "tulkkina" ohjaajien ja ryhmäläisten välillä.

Haastavuus: Hieman vaativa. Hyvä toteuttaa kahden ohjaajan voimin tai tiiviissä yhteistyössä ryhmän oman ohjaajan kanssa.

Soveltuvuus:

Kokeiltu 19-60 -vuotiaiden ryhmässä, taitojen ja ominaisuuksien abstrahointi kerrotuista tarinoista toimi hyvin. Ohjelma lähetettiin ryhmän ohjaajan kommentoitavaksi etukäteen.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Sovitaan työskentelyn periaatteet

Jokainen pitää huolta itsestään = osallistuu tavalla, joka on mahdollinen tänään, myös ohjaajat. Sovitaan, että harjoituksissa esille tulleita asioita ei käsitellä tämän ryhmän ulkopuolella.

2. Jokaiselle laitetaan etunimi maalarinteipillä rintaan

3. Kahvit

Kahvistelun aikana ohjaajat kertovat, miksi ovat paikalla (seuraava toimintaker- ta on ryhmälle suunniteltu kirjasto-opastus, ja sitä varten tarvitaan tutustumista ryhmään) ja mitä tapaamiskerran aikana tullaan tekemään (lämmittely, kunkin omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvä harjoite, tekemisen arviointi ja seuraavan tapaamiskerran pohjustus).

4. Lämmittely

Istutaan väljästi pöydän ympärillä tms., suurpiirteisessä piirimuodostelmassa. Huo- neen seinustoja kiertäville penkeille on laitettu parikymmentä kirjaa. Siirrytään sil- mäilemään kirjoja. Jokainen valitsee yhden kirjan. Palataan pöytään ja käydään kier- ros: kerro valinnastasi sen verran kuin haluat.

5. Ryhmäläisten kiinnostuksen kohteita

- **Omien vahvuuksien tunnistaminen**

Omien vahvuuksien tunnistamisharjoitteen pohjustus. Harjoite on R. Vance Pea- vyn teoksesta *Sosiodynaaminen ohjaus* (1999). Elämänkenttäympyrä on sovellus saman tekijän teoksessa *Elämäni työkirja* (2001) esitetystä elämänkenttämallista.

Käydään yhteisesti läpi, miten seuraavassa osuudessa avuksi tarkoitettua elä- mänkenttäympyrää käytetään. Ympyrä on piirretty etukäteen isolle paperille. Ympyrä kuvaa erilaisten elämänalueiden kokonaisuutta yksilön elämässä. Jokaisen sektorin kohdalle on valmiiksi kirjoitettu yksi elämänalue ja konk- reettisia esimerkkejä siitä: työelämä ja oppiminen; ihmissuhteet; vapaa-aika, virkistäytyminen, harrastukset, luovuus; maailmankatsomus, arvot, periaat- teet, henkiset ja hengelliset asiat; hyvinvointi, terveys ja ruumiillisuus (malli ympyrästä, liite 2, s. 23).

Seuraavaan vaiheeseen käytetään muutama minuutti:

Jaetaan kaikille paperia ja kynä. Ohjaajat antavat ensin mallin seuraavasta: jo- kainen kirjoittaa tai luonnostelee piirtäen paperille asioita, joita eri sektoreihin hänen elämässään kuuluu. Paperia ei tarvitse näyttää muille, se on itseä varten. Kaikista sektoreista ei tarvitse tulla tekstiä, eikä muistiinpanoihin tarvitse eritel- lä, mitkä asiat kuuluvat mihinkin sektoriin.

Sitten jokainen pohtii hetken itsekseen kirjoittamaansa / piirtämäänsä.

Millaisia mukavia tapahtumia ja tilanteita muistiin merkitsemiisi asioihin liittyy?

Jokainen valitsee äsken muistelluista jonkin sellaisen tilanteen, johon liittyy onnistumisen kokemus ja jonka voi jakaa ryhmässä. Valitse sellainen tilanne, jonka muistat niin, että se on mahdollista kertoa.

Osallistujien valitsemat tilanteet jaetaan ryhmässä haastattelujen avulla. Käydään kuitenkin ensin yhteisesti läpi haastattelun malli ohjaajien esittelemänä.

- **Omien kokemusten jakaminen**

Omien vahvuuksien tunnistamisharjoite, malli oman kokemuksen kertomisesta. Jatketaan edelleen ringissä. Jokaiselle jaetaan toisenvärinen paperi kuin aikaisemmin.

Esimerkki, jossa toinen ohjaaja haastattelee toista:

Haastateltava kertoo omasta elämästään tilanteen, johon liittyy (maanläheinen) onnistumisen kokemus. Esim. onnistuin vähitellen opettamaan koiran malttamaan odottaa lupaa ottaa herkku; kyseessä oli ensimmäinen koirankoulutuskokemukseni.

Muut kuuntelevat ja kirjoittavat / piirtävät tarinasta muistiinpanoja itseään varten niin, että voivat tarvittaessa toistaa tarinan pääpiirteet. Haastattelija pitää huolta, että kerronnassa saadaan vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- Missä ja milloin olit?
- Ketä muita paikalla oli?
- Mitä teit, mitä tapahtui?
- Mikä oli lopputulos?
- Miten sait sen aikaan: mitä teit ensin, mistä aloitit? Mitä teit sitten? Jne.
- Miten onnistuit tekemään sen, mitä teit; millaisia asioita siihen tarvittiin?
- Millä tavalla olet oppinut tarvittavat asiat?
- Mitkä asiat ovat auttaneet sinua kaiken tämän oppimisessa?

- **Haastattelujen purku**

Omien vahvuuksien tunnistamisharjoite, malli haastattelun purkutilanteesta. Haastattelija: *"Sellainen oli X:n tarina onnistumisen kokemuksesta. Seuraavaksi jututan hieman koko ryhmää äskeisestä tarinasta ja kirjaan sanomisenne lyhyesti muistiin."*

Kysymys siis osoitetaan kaikille muille paitsi sille, joka kertoi tarinansa.

- Mitä taitoja ja ominaisuuksia äskeisen tarinan kertojalla täytyy olla, että hän on voinut tehdä sen, mistä kertoi?
- Millaisia lahjoja ja tietoja kertojalla täytyy olla?
- Millaisia asenteita, tietoja, arvostuksia?

Lopuksi haastateltavana ollut saa haastattelijan keskustelusta kirjaaman paperin itselleen. Annetaan paperit kuitenkin kaikille yhtä aikaa eli vasta sitten, kun jokainen osallistujista on ollut haastateltavana.

Jokainen saa vuorollaan kertoa tarinansa haastattelijan avulla. Ohjaajat toimivat haastattelijoina vuoron perään. Toiset kirjaavat / luonnostelevat itselleen piirtäen tarinoiden pääpiirteet tai kuuntelevat muutoin tarkasti. Saman tien käydään onnistumisen kokemus läpi samalla tavalla kuin silloin, kun käytiin läpi ohjaajan kokemus. Kun kaikkia on haastateltu, jokainen saa listan onnistumiseen liittyvistä taidoistaan ja ominaisuuksistaan itselleen.

- **Keskustelu harjoituksesta**

Käydään yhteisesti läpi osallistujien kanssa, millaisia ajatuksia ja tunteita harjoitus herätti.

6. Työskentelyn lopetusvaihe

Kirjarinki: Ohjaajat kertovat, että seuraavaksi jokainen tutustuu päällisin puolin muutamaaan kirjaan. Sen jälkeen tehtävänä on valita kirjoista yksi, jolla on jotakin yhteistä itsen kanssa. Kun valinnat on tehty, kerrotaan kirjan ja oman itsen yhteisistä piirteistä.

Käytännössä:

- Jokaiselle jaetaan yksi kirja (niistä, jotka ovat vielä esillä tilan seinustoilla, ts. joita kukaan ei valinnut kohdassa 4.).
- Annetaan noin puoli minuuttia aikaa katsella kirjaa ulkoa ja sisältä.
- Siirretään kirja seuraavalle ringissä.
- Taas maks. puoli minuuttia aikaa tutustua kirjaan.
- Jne., kunnes kirjat ovat kiertäneet jokaisella.

Sen jälkeen käydään kierros:

- *"Jos olisin yksi näistä kirjoista, olisin..."*
- *"Minulla ja tällä kirjalla on yhteistä se, että..."*

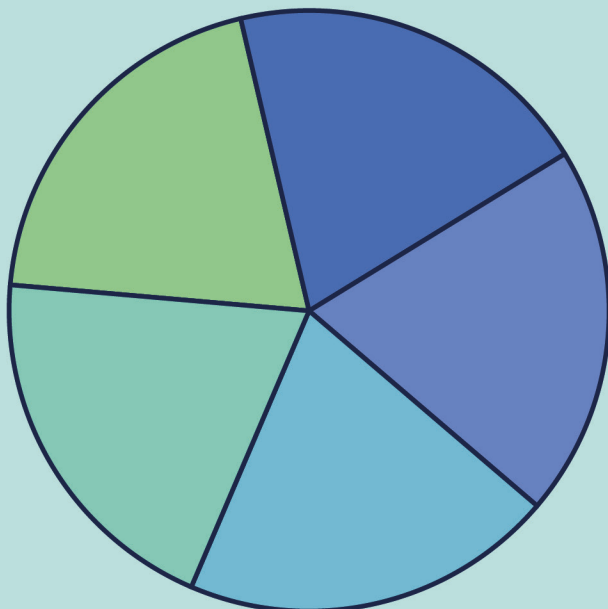
Jokainen voi kertoa sen verran kuin haluaa.

7. Työskentelyn arviointi

Pyydetään osallistujia miettimään yhteistä kaksituntista. Mitä siitä jäi mieleen?

Kiitetään osallistujia työskentelystä ja todetaan, että nähdään parin viikon päästä uudestaan ryhmälle räätälöidyllä kirjastokäynnillä.

ELÄMÄNKENTTÄYMPYRÄ

TYÖELÄMÄ JA OPPIMINEN

työn tekeminen • työporukka
opiskelu • opiskelukaverit
opettajat ja ohjaajat

IHMISSUHTEET

kaveripiiri • perhe-elämä • seurustelu
elämäkumppanuus • yhteydet sukulaisiin

MAAILMANKATSOMUS

periaatteet • arvot
henkiset ja hengelliset asiat

HYVINVOINTI • TERVEYS RUUMILLISUUS

VAPAA-AIKA • VIRKISTÄYTYMINEN • LUOVUUS • HARRASTUKSET

käsityöt • pelit • musiikki • pihatyöt • ruoanlaitto keräily
kalastus • metsästys • liikkuminen • lemmikit • matkat • jne.

Liite 2: Elämäkenttäympyrä

Osa 2: Ryhmälle räätälöity kirjastokäynti 1

Tälle ryhmälle räätälöityjä kirjastokäyntejä on kaksi. Ensimmäisellä kerralla tutustutaan kirjaston tarjontaan yleisesti. Toisella kerralla tutustutaan lehtisalin tarjontaan.

Tavoite: Tutustuttaa ryhmää kirjaston tarjontaan ja antaa lukuvirikkeitä, hoksauttaa tai muistuttaa siitä, että kirjastossa on mielenkiintoista aineistoa jokaiselle.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä:

Maks. 10, sisältää myös ohjaajat

Tila- ja laitevaatimukset: Kirjaston kokoelmien välittömässä läheisyydessä sijaitseva tila, josta saa suljetua oven ja jossa voidaan kahvistella aluksi. Ajastin työskentelyrupeamien seuraamista varten. Tietokone, nettiyhteys ja iso näyttö (tarvitaan Ellibsin ja Celianetin esittelyä varten).

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Post it –lappuja
- Käsitekarttamateriaali kirjaston tarjonnasta (esim. voimapaperipohja ja värien avulla struktu-

roitu, asia kerrallaan täydentyvä selkeä ja havainnollinen kuvio; liite 3, s. 26)

- Kymmenkunta selkokirjaa.
- Kopio yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä jokaiselle osallistujalle (liite 1, s. 10).
- Noin 10 arpalappua, joista jokaiseen on kirjoitettu yksi kirjastoluokka tai alaluokka. Luokat valitaan siten, että ne voisivat antaa osallistujille uusia lukuvirikkeitä. Tässä käytetään hyödyksi ensimmäisellä tutustumiskerralla saatuja tietoja ryhmän kiinnostuksen kohteista.

Haastavuus: Helppohko

Soveltuvuus:

Toimi kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa erinomaisesti. Ikähaarari 19– 60. Lähtökohta on, että saman ryhmän kanssa on ensin tavattu ryhmän omissa kokoontumistiloissa.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Kahvi ja esittäytyminen

Ohjaajat esittäytyvät ja varmistavat, että kaikilla on tiedossa kaikkien nimet. Ohjaajat kertovat käynnin tarkoituksesta: esitellä kirjaston tarjontaa juuri teille.

2. Alkukartoituskeskustelu

Otetaan selvää, millainen mielikuva osallistujilla on tällä hetkellä kirjastosta. Mitä kirjastossa on, mitä kirjasto tarjoaa, mitä kirjastossa voi tehdä? Kirjoita muutamalla sanalla post-it-lappuun ja käy viemässä lappu sovittuun paikkaan tilan seinällä.

3. Todetaan, mitä lapuissa lukee

4. Mitä (tässä) kirjastossa on?

Ohjaajat kokoavat vähitellen käsitekartan kirjaston aineistolajeista sellaiseen seinään, jonka kaikki hyvin näkevät. Kartan pohja on kiinnitetty seinään etukäteen, otsikko *"Kirjasto tarjoaa"*. Selitetään kartan sisältökategorioita sitä mukaa kuin kartta rakentuu. Edetään vasemmalta oikealle ja tutusta uuteen.

- Kirjoja: kaunokirjallisuus ja tietokirjallisuus. Kaunokirjallisuuden alalajit: kertomakirjallisuus, runot, sarjakuvat, näytelmät. Tietokirjallisuuden alalajit: luokat 0 – 9 (katsotaan luokkia myöhemmin tarkemmin). Lisäksi omina kirjallisuusluokkinaan selkokirjat ja kotiseutukokoelma (tms. ao. kirjaston tarjoama erikoiskokoelma). Tässä kohtaa annetaan ryhmälle katsottavaksi esimerkkejä selkokirjoista.
- Lehtiä: sanomalehdet ja aikakauslehdet.
- Musiikkia ja elokuvia: cd-levyjä, dvd:itä, vinyylilevyjä, nuotteja.
- Mahdollisuus käyttää tietokonetta ja internetiä
- Tietopalvelu: etsitään haluttu aineisto, etsitään aineistoa halutusta aiheesta ja autetaan laitteiden ja nettipalveluiden käytössä
- E-aineistoa: e-kirjoja, e-lehtiä, e-musiikkia, e-äänikirjoja, Ellibs, Celianet. Katsotaan saman tien lyhyesti, mitä nämä aineistot ovat ja miten niihin pääsee käsiksi.

5. Kierros kirjastossa

Käydään katsomassa, missä päin kirjastoa erilaiset aineistolajit sijaitsevat. Käydään seuraavilla osastoilla: lehdet, yleisökäyttöön tarkoitetut tietokoneet, lasten ja nuorten osasto, musiikkiaineistot, kaunokirjallisuus: romaanit ja novellit, sarjakuvat, runot + näytelmät; tietokirjallisuus (luokkien sijoitusjärjestys kirjastotilassa).

6. Tietokirjojen luokitus

Takaisin tilaan, josta aloitettiin. Jokainen saa oman kopion yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä. Käydään läpi pääluokat ja todetaan, että seuraavaksi harjoitellaan niiden löytämistä. Muistutetaan, että henkilökunta neuvoo tarvittaessa.

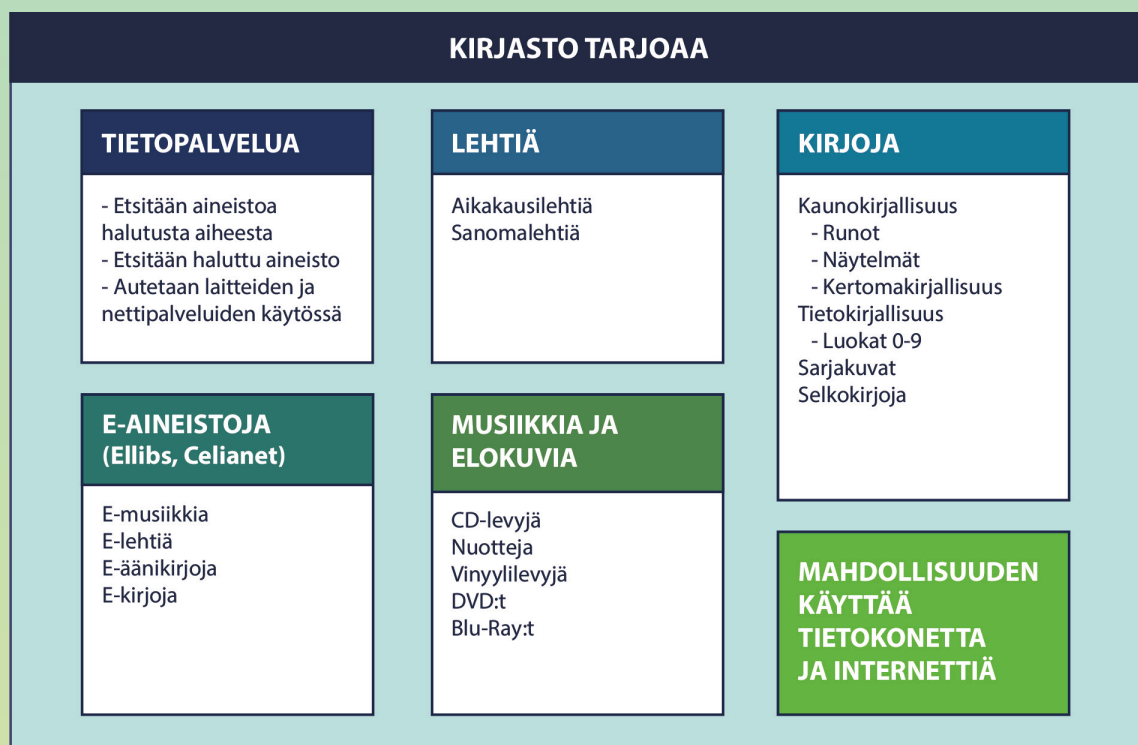
- Valitse yksi pääluokista (0 – 9). Etsi luokan sijainti kirjastotilassa, valitse luokasta yksi kirja ja tuo se opintotilaan. Ohjaajat ja kirjaston muu henkilökunta auttavat sijaintien löytämisessä.

- Kun jokainen on valinnut yhden kirjan ja ollaan taas opintotilassa, jokainen silmäilee kirjaansa ulkoa ja sisältä.
- Sen jälkeen valinnat esitellään lyhyesti. Ohje: näytä kirjasi, kerro luokan nimi ja numero sekä kuvaile kirjaa päällisin puolin.
- Jos on aikaa, voidaan tehdä vielä seuraava harjoitus:
- Valitse toinen tietokirjaluokka ja sen alta jokin alaluokka. Etsi luokan sijainti kirjastossa ja valitse taas yksi kirja, jonka tuot opintotilaan.
- Kierrätetään valittuja kirjoja siten, että jokainen tutustuu jokaiseen kirjaan minuutin ajan.
- Arvotaan jokaiselle yksi luokka tai alaluokka. Etsi luokan sijainti kirjastossa ja valitse taas yksi kirja, jonka tuot tilaan.
- Tutustu kirjaasi 3 minuuttia ja poimi siitä pari asiaa.
- Käydään kierros, jossa jokainen toteaa kirjan ja sen edustaman luokan sekä kertoo jotakin kirjan sisällöstä.

7. Kirjastokäynnin päättäminen

Millaisia ajatuksia löytöretkeily herätti?

Todetaan, että kirjastoa pääsee käyttämään voimassa olevalla kirjastokortilla. Kerrotaan, miten kortti saadaan käyttökuntoon, ja varataan mahdollisuus hoitaa asia heti.

Liite 3: Käsitekartta kirjaston tarjonnasta

Osa 3: Ryhmälle räätälöity kirjastokäynti 2

Tälle ryhmälle räätälöityjä kirjastokäyntejä on kaksi. Ensimmäisellä kerralla on tutustuttu kirjaston tarjontaan yleisesti. Toisella kerralla tutustutaan lehtisalin tarjontaan.

Tavoite: Tutustuttaa ryhmää kirjaston tarjontaan ja antaa lukuvirikkeitä, hoksauttaa tai muistuttaa siitä, että kirjastossa on mielenkiintoista aineistoa jokaiselle.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä:

Maks. 10, sisältää myös ohjaajat

Tila- ja laitevaatimukset:

Kirjaston kokoelmien välittömässä läheisyydessä sijaitseva tila, josta saa suljettua oven ja jossa voidaan kahvistella aluksi. Tietokone,

nettiyhteys ja iso näyttö (tarvitaan e-lehtien esittelyyn).

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Post it –lappuja
- Kyniä

Haastavuus: Helppohko

Soveltuvuus: Kokeiltu kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa hieman yksinkertaistetussa muodossa. Toimi hyvin. Lähtökohta on, että saman ryhmän kanssa on tavattu jo aikaisemmin.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Kahvi ja esittäytyminen

Ohjaajat esittäytyvät ja varmistavat, että kaikilla on tiedossa kaikkien nimet. Ohjaajat kertovat käynnin tarkoituksesta ja ohjelmasta. Sidotaan ohjelma aikaisempiin tapauxmiin, muistutellaan niiden sisällöstä.

2. Kirjaston lehdet

Tutustutaan kirjaston lehtisaliin ja lehtiin seuraavan ohjeistuksen mukaisesti.

- Käy valitsemassa lehtisalista yksi aikakauslehti ja tuo se opintotilaan.
- Tutustu lehteen. Kun olet saanut selville, millaisia asioita lehdessä on, kerro se muutamalla sanalla post it –lapussa ja liimaa lappu lehden kanteen.
- Jos on aikaa, voidaan tehdä seuraava lisäharjoitus: Pannaan lehdet pöydälle ja kierretään katsomassa, mitä lappuihin on kirjoitettu. Jokainen valitsee esillä olevista yhden uuden lehden ja tutkii sitä samaan tapaan kuin edellä. Ei tehdä post it –lappua, mutta valmistaudutaan kertomaan nyt tutkitusta lehdestä.

- Käydään kierros, jossa jokainen kertoo lehdestään.
- Ohjaaja esittelee kirjaston e-lehdet ja kertoo, miten niitä pääsee lukemaan.
- Hae nyt lehtisalista toinen aikakauslehti ja tuo se opintotilaan.
- Selaile lehteä ja etsi sisällysluettelo. Valitse lehdestä yksi teksti, johon tutustut tarkemmin.
- Silmäile valitsemasi tekstin otsikko, kuvat ja kuvatekstit sekä väliotsikot. Ennusta niiden avulla, mitä saat tekstistä selville.
- Kirjoita ennustuksesi post it –lappuun.
- Tutustu valitsemaasi tekstiin tarkemmin.
- Jokainen kertoo, mihin tekstiin on tutustunut. Mitä ajattelit saavasi tietää tekstin avulla? Mitä sait? Muut voivat tehdä tarkentavia kysymyksiä.

3. Kirjastokäynnin päättäminen

Kiitetään osallistujia ja kerätään kommentteja käynnistä ja tekemisestä. Kannustetaan osallistumaan Kahvila Virkiään ja muuhun kirjaston harrastustarjontaan. Toivotaan jokainen tervetulleeksi kirjastoon vastakin, ja muistutetaan, että henkilökunta on kirjastossa asiakkaita varten.

2.3.2 OMAEHTOISEEN OSALLISTUMISEEN PERUSTUVA RYHMÄ

Sosiaali- ja terveystoimijoiden ryhmille tarkoitettuja kirjastopolkuja on käsitelty yleisesti luvussa 2.3. Seuraavassa kuvataan omaehtoiseen osallistumiseen perustuvien sote-ryhmien eli mielenterveyspalveluiden ja diakoniatyön yhteisen ryhmän kirjastopolkua. Polku on kaksiosainen.

Osa 1: Tutustuminen ja kirjastokäynnin pohjustus

Tavoitteet:

Tutustutaan puolin ja toisin, selvitetään osallistujien kiinnostuksen kohteita itsetuntemusta tukevalla tavalla, harjaannutetaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja matalalla kynnyksellä, tehdään kirjaston tarjoamaa harrastustoimintaa ja siihen liittyviä työtapoja tutuksi.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä:

Maks. 10 henkilöä, luvussa ovat mukana myös ohjaajat.

Tila- ja laitevaatimukset:

Tila, josta saa suljettua oven ja jossa voidaan kahvistella aluksi. Ajastin työskentelyrupeamien seuraamista varten.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Kyniä ja paperia
- Maalarinteippiä ja tussi (nimilappu rintaan, jos tarvitaan)
- Keskenään samanlaisia lappuja
- Fläppipaperia
- Sinitarraa
- Hattu tms. astia
- Parikymmentä visuaalisesti erityyppistä kirjaa, jotka laitetaan etukäteen työskentelytilan seinustoja kiertäville penkeille tai muutoin esille (mutta eri paikkaan, missä kahvi- ja työskentelypöytä sijaitsee).

Haastavuus: Helppohko

Soveltuvuus:

Sopii ryhmälle, jonka osallistujat ovat valmiita pohtimaan itseään / kirjoittamisesta kiinnostuneelle ryhmälle.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Toiminnan aloittaminen

Kahvinjuonnin lomassa ohjaajat esittäytyvät ja kertovat, miksi ovat paikalla (tutustumassa ryhmään ja tuomassa maistiaisia kirjaston harrastustarjonnasta ja harrastusryhmien työskentelytavoista) ja mitä suunnilleen tullaan tekemään (lämmittely sekä kirjoittamiseen liittyvä harjoitesarja).

2. Varmistetaan, että kaikki tietävät kaikkien nimet.

Tarvittaessa jokaiselle laitetaan etunimi maalarinteipillä rintaan.

3. Sovitaan työskentelyn periaatteet

Jokainen osallistuu tavalla, joka on mahdollinen tänään, myös ohjaajat. Sovitaan, että harjoituksissa esille tulleita asioita ei käsitellä ryhmän ulkopuolella.

4. Lämmittely

Tilassa on kirjoja esillä. Kierrellään ja katsellaan kirjoja päällisin puolin. Jokainen valitsee yhden kirjan. Käydään kierros: jokainen näyttää valintansa ja kertoo, miksi valitsi juuri sen teoksen. Kertoa tarvitsee vain sen verran kuin kukin haluaa.

5. Kirjoittamistehtävä, jonka lopputuloksena on yhteinen teksti

- Jokainen saa kynän ja paperia. Tehtävänä on kirjoittaa paperin ylälaitaan sana "Tänään" ja jatkaa siitä jatkuvan kirjoittamisen periaatteella kolmen minuutin ajan. Jos kirjoittaminen tyrehtyy, pane piste. Kirjoita uudelleen sana "Tänään" ja jatka siitä. Tämän voi tehdä vaikka kuinka monta kertaa. Tekstiä ei tarvitse näyttää kenellekään.
- Lue tekstisi itsekseksi. Ympyröi siitä kolme sanaa. Sanojen ei tarvitse olla peräkkäin.
- Valitse ympyröimistäsi sanoista yksi. Aloita uusi teksti tällä sanalla. Kirjoitetaan 2 minuuttia samalla periaatteella kuin kirjoitettiin sanasta "Tänään". Tätäkään tekstiä ei näytetä muille.
- Lue tekstisi itsekseksi. Valitse tekstistä yksi lyhyt kohta yhteistä tekstiä varten ja kopioi se lapulle. Kirjoitathan selvästi. Pudota lappu hattuun.
- Ohjaajat nostavat hatusta yhden lapun kerrallaan. Toinen lukee lapun ääneen, toinen kopioi lapun tekstin fläppipaperiin. Vähitellen syntyy yhteinen teksti.
- Luetaan teksti ääneen. Keskustellaan, mikä sille sopisi nimeksi.

6. Pohjustetaan kiinalaista omaakuvaa ja tutustutaan kirjoihin

Kirjarinki: Istutaan väljästi pöydän ympärillä tms. suurpiirteisessä piirimuodostelmassa. Kerrotaan, että jokainen tutustuu ensin päällisin puolin muutamaaan kirjaan. Sen jälkeen tehtäväksi tulee valita kirjoista yksi, jolla on jotakin yhteistä itsensä kanssa. Kun valinnat on tehty, jokainen kertoo valitsemansa kirjan ja itsensä yhteisistä piirteistä.

Käytännössä:

- Jokaiselle jaetaan yksi kirja (niistä, jotka ovat vielä esillä).
- Annetaan noin puoli minuuttia aikaa katsella kirjaa ulkoa ja sisältä.
- Siirretään kirja seuraavalle ringissä.
- Taas maks. puoli minuuttia aikaa tutustua kirjaan.
- Jne., kunnes kirjat ovat kiertäneet jokaisella.

Sen jälkeen käydään kierros:

"Jos olisin yksi näistä kirjoista, olisin..."

"Minulla ja tällä kirjalla on yhteistä se, että..."

Jokainen kertoo sen verran kuin haluaa.

7. Kiinalainen omakuva kollektiivisesti:

- Istutaan edelleen ringissä.
- Ota kynä ja paperia. Valitse mielessäsi jokin itsellesi mieluinen esine tai eläin.
- Kirjoita paperin ylälaitaan, että olet tuo esine tai eläin: *"Olen X"* (esim. Olen punainen urheiluauto)
- Siirrä paperi seuraavalle. Hän kirjoittaa siihen uudelle riville yhden asian, joka ihmisessä voi muistuttaa paperiin kirjoitettua esinettä / eläintä. Esimerkiksi urheiluauton ja ihmisen yhteinen piirre voi olla vaikkapa *"kiihdyn nollasta sataan muutamassa sekunnissa"*. Kirjoita minä-muodossa.
- Paperi siirretään taas seuraavalle. Nyt kirjoitetaan uudelle riville uusi mahdollinen vastaavuus esineen / eläimen ja ihmisen välillä. Esimerkiksi *"reagoin herkästi ohjaukseen"*. Muista minä-muoto.
- Paperi siirretään seuraavalle. Hän aloittaa taas uuden rivin, kirjoittaa ensin jäsanan ja sitten vielä yhden vastaavuuden esineen / eläimen ja ihmisen välillä. Edelleen minä-muodossa.
- Siirretään paperi seuraavalle.
- Noustaan ja siirrytään "ryhmäkuva" varten kahteen riviin seisomaan, rintama-suunta kuviteltuun valokuvaajaan päin.
- Luetaan tekstit ääneen yksi kerrallaan niin, että vuoro vaihtuu sattumanvaraisessa järjestyksessä.
- Kuunnellaan, millainen mielikuva ryhmästä tulee tekstien perusteella.
- Palataan omalle paikalle istumaan. Keskustellaan siitä, millaiselta porukalta ryhmä tekstien perusteella kuulosti.
- Jokainen saa itselleen paperin, jonka aloitti.
- Lue paperiin ilmestynyt teksti. Millaisia ajatuksia herää?

8. Kevyt arviointi tästä kerrasta

Mene siihen kohtaan huonetta, jossa olit, kun tapahtui jotakin, mikä jäi tältä kerralta mieleesi. Käydään läpi mieleen jääneitä asioita siten, että kukin voi kertoa niistä sen verran kuin haluaa.

Osa 2: Jotakin uutta ja inspiroivaa kirjastosta

Tavoite: Tutustuttaa osallistujia sellaisiin aineistoihin, jotka eivät kiinnosta heitä jo valmiiksi; kannustaa osallistumaan Kahvila Virkiään ja muuhun kirjaston harrastustarjontaan.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä:
Maks. 10 (sis. ohjaajat)

Tila- ja laitevaatimukset:

Kirjaston kokoelmien välittömässä läheisyydessä sijaitseva tila, josta saa suljettua oven ja jossa voidaan kahvistella aluksi. Tietokone, nettiyhteys ja iso näyttö (tarvitaan e-aineistojen esittelyä varten).

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Maalarinteippiä
- Käsitekarta kirjaston tarjonnasta, kiinnitetään seinään (ks. liite 3, s. 26)

- Kopio luokitusjärjestelmästä jokaiselle (ks. liite 1, s. 10)
- 20 arpaa, joista jokaiseen on kirjoitettu yksi tietokirjaluokka (alaluokka)
- Tyhjiä papereita ja kyniä
- Ryhmäläisten verran vuoroarpoja, joista jokaiseen on kirjoitettu numero (1 – n)
- Astia arvoille
- Fläppipapereita ja tussi tms. kirjoitusvälineet
- Kirja, jonka kansikuvassa on hahmoja ja tapahtuu jotakin

Haastavuus: Keskitasoa

Soveltuvuus:

Kokeiltu mielenterveyspalveluiden ja diakoniatyön yhteisen, omaehtoiseen osallistumiseen perustuvan ryhmän kanssa. Ryhmälle räätälöidyn kirjastopolun ensimmäisen osan perusteella oli tiedossa, että kirjasto on ryhmälle tuttu paikka.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Aloitetaan kahvistelulla ja edellisen tapaamisen kertaamisella. Varmistetaan, että kaikki tietävät kaikkien etunimet (esim. maalarinteippi rintaan). Käsitekarta kirjaston tarjonnasta on sijoitettu näkyville. Kerrotaan, mitä tällä kerralla on tarkoitus tehdä.
2. Kahvinjuonnin lomassa kiinnitetään ryhmän huomio käsitekartan kohtaan E-aineistot. Näytetään verkkokirjastosta, mitä kaikkea otsikon E-aineistot alta aukeaa. Tarkemmin katsotaan, miltä näyttävät eMagz-palvelu ja kirjastokimpan Ellibs-kokoelma.

3. Kun kahvit on juotu, tehdään kierros kirjastossa. Esitellään eri aineistolajien paikat ja kirjallisuusluokkien sijainnit kirjastotilassa (jokaiselle jaetaan kopio luokitusjärjestelmästä).
4. Palataan opintotilaan. Jokainen nostaa kaksi luokka-arpaa, etsii ao. luokat kirjastosta, valitsee kumpaisestakin yhden teoksen ja tuo teokset opintotilaan. Ohjaaja on apuna luokkien sijainnin löytämisessä.

Jokainen tutkailee valitsemiaan teoksia, pari minuuttia kumpaakin. Jos aikarajan käyttäminen ei tunnu hyvältä ajatukselta, ei sitä tarvitse käyttää.

Jokainen valitsee esiteltäväksi jommankumman valitsemistaan teoksista.

Ohje: *”Valitse nyt jompikumpi teoksista. Kerro valinnastasi ja siitä, mistä teos löytyi.”*

Kun kierros on käyty, jokainen saa kynän ja paperia. Ohje: *”Avaa nyt äsken esitelmäsi teos satunnaisesta kohtaa. Poimi viisi sanaa ja kirjoita ne paperiin. Nämä viisi sanaa muodostavat sanavaraston. Tarvitset sitä seuraavassa tehtävässä.”*

5. Jokainen kirjoittaa tekstin, jossa käyttää sanavarastonsa sanoja. Jos tehtävä vaikuttaa ryhmän mielestä hankalalta, annetaan lisäohje: Sanavaraston sanojen sijasta voit käyttää jotakin, mikä sanoista tulee mieleen.

”Ympyröi tekstistäsi yksi lause yhteistä tekstiä varten.”

Jokainen nostaa vuoroarvan. Arpojen osoittamassa järjestyksessä luetaan ääneen kohdat, jotka on valittu yhteistä tekstiä varten. Ohjaaja kirjaa ääneen luetut kohdat järjestyksessä fläppipaperiin niin, että muodostuu ryhmän yhteinen teksti.

Kun teksti on valmis, ohjaaja lukee sen vielä ääneen. Ennen lukemista annetaan kuunteluohje: *”Kuuntele tekstiä siltä kannalta, mikä sille sopisi nimeksi.”* Kun nimi on löytynyt (keskustellen), ohjaaja kirjaa sen paikalleen. Ryhmässä voidaan päätyä myös siihen, ettei tekstiä tarvitse nimetä.

6. Ohjaaja asettaa kaikkien näkyville ennakoon varaamansa kirjan ja jakaa jokaiselle uuden tyhjän paperin. Ohje: *”Tutkimme nyt tämän kirjan kansikuvaa muutamien kysymysten avulla. Jokainen kirjoittaa muistiin omat vastauksensa kysymyksiin, joita kohta esitän. Saa kuitenkin sanoa omia vastauksiaan myös ääneen. Ääneen sanotut ajatukset voivat auttaa muita tekemään omia muistiinpanojaan.”*

Ohjaaja kyselee seuraavat kysymykset:

- Missä tässä kuvassa ollaan?
- Mikä ajankohta on kyseessä (kesä / talvi / aamu / ilta / nykyaika / menneisyys jne.)?
- Ketä / mitä hahmoja tilanteessa on?
- Mitä ääniä tilanteessa kuuluu tai voi kuulua?
- Tuntuuko joitakin hajuja?
- Mitä hahmot näkevät juuri nyt?
- Liittyykö tilanteeseen joitakin makuja tai muita aistimuksia (esim. iholla)?
- Mitä on tapahtunut vähän ennen kuvan esittämää tilannetta?
- Mitä tapahtuu seuraavaksi?

Ohjaaja kannustaa ryhmäläisiä kirjoittamaan omia ajatuksiaan, mutta ottaa esille myös sen mahdollisuuden, että jos itselle ei tule mitään mieleen, voi kirjoittaa muistiin sen, mitä joku muu sanoo.

7. Seitsemän kohdan teksti

”Sitten kirjoitetaan edellisten muistiinpanojen pohjalta seitsemän kohdan teksti. Annan ohjeet kohta kohdalta. Kuunnellaan ensin esimerkki ja katsotaan, miten se on tehty.”

Aluksi ohjaaja lukee esimerkkitekstin ääneen:

”Puolukat ovat kypsymässä. Orava piilottaa evästä talveksi.

’Näitä minä en varmasti talvella löydä, mutta piilotan kuitenkin’, ajattelee orava.

’Noita se ei kyllä talvella löydä’, ajattelee jänis, joka katselee oravan touhuja.

Paikalle jolkuttelee näätä. Orava heittää näätä kävyllä. Alkaa sataa lunta.”

”Käydään sitten läpi, miten esimerkkiteksti on tehty. Lähtökohtana on ollut kirjan kansi, jossa on orava syksyisessä metsässä. Lisäksi kuvassa näkyy jänis. Nyt kerroin, millaisten ohjeiden avulla teksti on syntynyt. Samalla kirjoitan tekstiä fläpille kohta kerrallaan.”

- *”Kerrotaan suurin piirtein, missä ja milloin ollaan.”* (Kirjoita fläpille: Puolukat ovat kypsymässä.)
- *”Kerrotaan, mitä jokin tilanteessa olevista hahmoista tekee.”* (Fläpille: Orava piilottaa evästä talveksi.)
- *”Kerrotaan, mitä hahmo sanoo tai ajattelee.”* (’Näitä minä en varmasti talvella löydä, mutta piilotan kuitenkin’, ajattelee orava.)
- *”Kerrotaan, mitä muuta tilanteessa ajatellaan tai sanotaan.”* (’Noita se ei kyllä talvella löydä’, ajattelee jänis, joka katselee oravan touhuja.)

- *"Kerrotaan, mitä sitten tapahtuu."* (Paikalle jolkuttelee näätä.)
- *"Kerrotaan, mitä tapahtuu tämän jälkeen."* (Orava heittää näätää kävyllä.)
- *"Kerrotaan, miltä paikassa suurin piirtein näyttää tapahtumasarjan päätyttyä."* (Alkaa sataa lunta.)

"Tähän tapaan kirjoitamme nyt jokainen oman seitsemän kohdan tekstin. Tekstejä ei tarvitse jakaa, kirjoita siis aivan vapaasti. Katsele muistiinpanojasi. Olet kuvannut muistiinpanoissasi tilannetta, jonka näit kirjan kannessa. Aloitetaan seitsemän kohdan tekstin kirjoittaminen tästä tilanteesta. Seuratkaa ohjeita ja kirjoittakaa niiden mukaan. Minä osoitan täältä fläpiltä, missä kohdassa milloinkin ollaan menossa. Samalla saat mallia omaan tekstiisi."

- *"Kerro suurin piirtein, missä ja milloin ollaan."* (Lisää fläpille Puolukat ovat kypsymässä –kohdan eteen n:o 1.)
- *"Kerro, mitä jokin tilanteessa olevista hahmoista tekee."* (Fläpille n:o 2. kohdan Orava piilottaa evästä talveksi eteen.)
- *"Kerro, mitä hahmo sanoo tai ajattelee."* (Fläpille n:o 3. kohtaan "Näitä minä en varmasti talvella löydä, mutta piilotan kuitenkin", ajattelee orava.)
- *"Kerro, mitä muuta tilanteessa ajatellaan tai sanotaan."* (Fläpille n:o 4 seuraavan kohdan eteen.)
- *"Kerro, mitä sitten tapahtuu."* (n:o 5.)
- *"Kerro, mitä tapahtuu tämän jälkeen."* (n:o 6.)
- *"Kerro, miltä paikassa suurin piirtein näyttää tapahtumasarjan jälkeen. Kuvaille siis maisemaa."* (N:o 7.)
- *"Lue syntynyt teksti läpi. Anna tekstillesi nimi."*

8. Keskustellaan kokemuksesta.

9. Kiitetään ryhmää. Kerrotaan kirjaston tarjoamista harrastusryhmistä ja kannustetaan osallistumaan niihin.

Vastaavaa menetelmää on hyödynnetty muun muassa lukulux.fi -sivuston aikuisille räätälöidyissä sanataidepajoissa (Seitsemän virkkeen novelli).

3 LUKUKUNTORYHMÄT

Hankkeen yhdeksi tavoitteeksi oli asetettu lukukuntoryhmien kokeileminen eli polkujen rakentaminen kirjaston harrasteryhmiin hankkeen kohderyhmien edustajille. Lukukuntoryhmien ajatus on tarjota matalan kynnyksen mahdollisuus liittyä mukaan kirjaston harrastustarjontaan ja vahvistaa samalla vuorovaikutustaitoja.

Sote-toimijoiden ryhmien kanssa oli konkreettisenä tavoitteena oli, että ryhmille luodaan siltoja luku- ja kirjoittamisharrastukseen tarjoamalla maistiaisista kirjaston olemassa olevasta (tai lukukuntoryhmätoiminnan avulla aloitettavasta) harrastustarjonnasta. Lisäksi oli määrä kokeilla sote-toimijoiden asiakkaille tarkoitettua omaehtoista lukukuntoryhmätoimintaa kirjastossa.

Sote-toimijoiden ryhmien lisäksi kirjaston harrastustarjonta haluttiin tehdä tutuksi ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille. Työ aloitettiin kokeilemalla kaikille opiskelijoille avointa lukukuntoryhmää oppilaitoksen asuntolan tiloissa. Ryhmä kokoontui syyslukukauden aikana kerran kuukaudessa, mutta opiskelija saattoi osallistua siihen silloin, kun hänelle sopi. Toimintaan ei siis tarvinnut sitoutua, vaan sen tarkoitus oli tarjota opiskelijoille matalan kynnyksen mahdollisuus tutustua kirjaston harrastusryhmien sisältöön. Ajatuksena oli, että tuttuun ympäristöön tuodut maistiaiset motivoisivat opiskelijoita osallistumaan kirjastossa kokoontuviin ryhmiin.

Inarin Saamelaiskirjastossa toimii valmiiksi kaunokirjallisuuteen keskittyvä aikuisille suunnattu Kirjakerho. Lukukuntotoiminnasta saatujen kokemusten perusteella pohditaan, olisiko tilausta toiselle ryhmälle, joka keskittyisi enemmän sisällöllisiin keskusteluihin erilaisten tekstien, myös tietokirjallisuuden pohjalta. Kolmas kirjaston tarjoama harrastusryhmä, johon lukukuntoryhmään osallistuminen voisi johdattaa, olisi esimerkiksi Kirjoittajatreffit.

3.1 CAFE KIRJAVA

Seuraavassa on kuvattu hankkeessa kokeillun lukukuntoryhmän markkinointi ja toimintakerrat ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille.

3.1.1 TOIMINNAN MARKKINOINTI

Tavoite: Tiedottaa lukukuntoryhmän olemassaolosta ja tehdä sen työskentelytapoja tutuiksi kokeuksellisesti. Tuottaa yhteisesti oppilaitoksen ilmoitustauluun kiinnitettävä mainos toiminnasta. Saada lukukuntoryhmään osallistujia.

Kesto: 20 minuuttia

Osallistujamäärä: noin 10 henkilöä

Tila- ja laitevaatimukset:

Riittävän rauhallinen tila, jossa on muutama pöytä työskentelyn alustaksi. Lisäksi tarvitaan seinäpintaa, johon kiinnittää ilmoitus toiminnasta sekä työskentelyn aikana syntyvät post it –muistiinpanot ja yhteisesti tuotettava mainos.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- A2-kokoinen paperi tai kartonki, esim. fläppitaulun paperi käy.

Piirretään paperiin yksinkertaisen kirjahyllyn ääriviivat. Jos ryhmiä on paljon, voidaan tarvita toinenkin "kirjahylly".

- Noin 3 x 21 cm:n kokoisia, eri värisiä paperisuikaleita ja tusseja
- Yhteensä noin 10 kirjaa ja lehteä, joiden kannet ovat visuaalisesti mielenkiintoiset ja sisältävät vain vähän tekstiä
- Post it –lappuja
- Jokin koppa tms. astia
- Jaettavia flyereita lukukuntoryhmästä, tilan seinään kiinnitettävä juliste ryhmän alkamisesta
- Sinitarraa tms.

Haastavuus: Helppo

Soveltuvuus:

Kokeiltu ammatillisessa oppilaitoksessa, osana hyvinvointiteemaisen iltapäivän rastirataa. Rastilla vieraili seitsemän 5 – 10 hengen ryhmää, á 20 minuuttia.

TOIMINNAN TOTEUTUS

1. Ohjaaja esittäytyy ja toivottaa ryhmän tervetulleeksi.
2. Ohjaaja kertoo, että nyt alkavan yhteisen hetken tarkoitus on saada esimakua Café Kirjavasta (viittaa ilmoitukseen, joka on kiinnitetty tilan seinään etukäteen). Café Kirjava on kaikille oppilaitoksen opiskelijoille tarkoitettua harrastustoimintaa, jonka tarjoaa kirjasto yhteistyössä oppilaitoksen asuntolan kanssa. Caféssa tietysti kahvistellaan, mutta siihen, mitä muuta siellä tehdään, tutustutaan kokemuksellisesti seuraavan varttitunnin aikana.
3. Ohjaaja: *"Täällä (levitettynä väljään ympyrämuotoon asetetuille pöydille) on muutamia lehtiä ja kirjoja. Lähdetään kohta kiertämään tätä ympyrää ja tehdään hiljaa havaintoja pöydillä olevien kirjojen ja lehtien kansista."* Esimerkki: *"Tässä kannessa (nosta lehti kaikkien nähtävälle) huomaa ensimmäiseksi tuulimyllyt. Kun kuvaa katselee tarkemmin, alkaa erottaa muutakin. Esimerkiksi täällä alalaidassa on hyttysen kokoinen sähkölinja. Myös muutamia valoja näkyy."* (Kierrä näyttämässä kaikille.) *"Tähän tapaan. Jokainen tekee siis itsekseen havaintoja siitä, mitä asioita kansissa näkyy. Ei puhuta, katsellaan vain. Olkaa hyvät."*
4. Kun kierros on käyty: *"Ota kynä ja post it –lappu. Valitse yksi äsken tekemistäsi havainnoista ja kirjoita se lappuun melko isoin kirjaimin ja selvästi."*
5. *"Käy kiinnittämässä lappu tälle alueelle"* (seinäpintaan tms., jonka olet varannut tälle työvaiheelle).
6. *"Hyvä. Nyt meillä on kiinnittämistänne lapuista muodostuva sanavarasto. Tarvitsemme sitä seuraavassa vaiheessa. Sitä varten jaan jokaiselle paperisuikaleen ja tussin."*
7. *"Silmäile sanavarastoa. Muodosta varaston sanojen pohjalta kirjan nimi niin, että käytät vähintään kahden lapun sisältöä. Sanoja saa taivuttaa ja yhdistää, ja valitsemiesi kahden sanan lisäksi saat käyttää niin monta itse keksimääsi sanaa kuin tarvitset. Kun olet valmis, kirjoita muodostamasi kirjan nimi saamaasi paperisuikaleeseen ja tuo se tähän koppaan."*
8. *"Täällä kopassa on nyt 'kirjojen selkämiksiä'. Tehdään niin, että jokainen nostaa kopasta vuorollaan yhden 'selkämiksen' ja käy kiinnittämässä sen haluamaansa kohtaan näitä 'kirjahyllyjä'. Sinitarraa kiinnittämistä varten on paikassa X."*
9. *"Kun olet kiinnittänyt selkämiksen hyllyyn, kerro, mikä on kirjan nimi."*

10. Kun kaikki selkämukset ovat hyllyssä: *”Hienoa, kiitos! Café Kirjavassa voidaan toimia esimerkiksi tähän tapaan. Cafén ideana on ajatusten vaihto ja yhteinen kehittäminen, ja inspiraationa tekstit, kirjat ja yhteinen kirjoittaminen. Kahvistelua unohtamatta! Lisäksi koulun kanssa on sovittu, että caféeseen osallistumisen voi hyödyntää opinnoissa. Tervetuloa!”*
11. Osallistujille jaetaan flyer, jossa on kerrottu cafén ajankohdat, paikka ja tarkoitus sekä järjestäjä.
12. ”Kirjahylly”-A2:een lisätään cafén ajankohdat, paikka ja järjestäjä. Näin yhteisestä tuotoksesta tulee cafén mainos, joka jätetään oppilaitoksen ilmoitustauluun. Jos mainoksia tuotettiin useampi, ne toimitetaan oppilaitoksen eri toimipisteisiin. Muistetaan hyödyntää myös tilan seinällä koko työskentelyn ajan ollut ilmoitus!

Markkinoinnissa käytetään mahdollisuuksien mukaan hyväksi oppilaitoksen omaa tiedotusta opiskelijoilleen, esimerkiksi muistutetaan cafén alkamisesta sähköpostitse yhteyshenkilön avulla (esimerkkiviesti alla).

Tervetuloa virkistymään Café Kirjavaan, vaikka yhden kerran!

Pannu kuumana ke 29.9. klo 18 - 20 asuntolan luentosalissa.

Ideana on ajatusten vaihto ja yhteinen kehittäminen, inspiraationa tekstit, kirjat ja yhteinen kirjoittaminen. Ei vaadi sitoutumista, vaan voit osallistua silloin, kun sinulle sopii.

Café on tarkoitettu kaikille oppilaitoksen opiskelijoille, ja osallistumisen voi hyödyntää opinnoissa. Alkajaisiksi tarjoamme onnenkesejä ja muuta lehtevää.

Tervetuloa!

Reija ja Roosa kirjastolta

3.1.2 CAFÉ KIRJAVAN TOTEUTUS

Café Kirjavaa oli tarkoitus kokeilla kolmen kerran sarjana. Kerroista ehti toteutua kaksi, viimeinen peruuntui koronatilanteen pahennuttua. Kaikkien tapaamiskertojen suunnitelmat on kuvattu seuraavassa.

ALOITUSKERTA

Tavoite:

Mahdollistaa osallistujille virkistymisen lukemiseen liittyvässä harrastustoiminnassa, herättää halu jatkaa ryhmässä ja kertoa siitä muillekin.

Kesto: 2 tuntia

Osallistujamäärä: 5 – 10 henkilöä. Ohjaajat osallistuvat työskentelyyn.

Tila- ja laitevaatimukset:

Riittävän rauhallinen tila, jossa on muutama pöytä leipomisen alustaksi ja paikka, johon voi koota näyttelyn aforismikokoelmista. Patjoja tms., joilla istua. Myös tuoleja on hyvä varata näkyville, jos lattialla istuminen on jollekulle vaikeaa. Kahvinkeitto-mahdollisuus ja uuni. Ajastin. Lisäksi tarvitaan vapaata seinäpintaa.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Viittä eri väriä A4-kokoisia papereita piirtämiseen ja kirjoittamiseen, vähintään 10 kpl kutakin, lyijykyniä, kirjoituslustoja
- 10 - 15 aforismikokoelmaa (pannaan esille tilan reunamille)
- Leipomiseen tavallista ohuem-

maksi kaulittua ja n. 10 x 10 cm:n neliöiksi leikattua lehtitaikinaa niin, että jokaiselle riittää oma neliö (ota taikinan valinnassa huomioon mahdolliset ruokavaliot), kupillinen kylmää vettä, pullasuti, parmesaaniraastetta, unikonsiemeniä tms. maukasta siroteltavaa suolaisen leivonnaisen päälle

- Leivinpaperoitu pelti (tai kaksi, jos osallistujia on enemmän)
- Kertakäyttökäsineitä
- Väh. 10 voipaperisuikaletta (n. 3 x 15 cm)
- Kuulakärkikyniä (kokeile etukäteen, että kynällä voi kirjoittaa voipaperiin)
- Mahdolliset muut tarjottavat
- Sakset ja jokin koppa tms. astia
- A2-kokoisia papereita (esim. fläppitaulun paperi käy) tai liitu- tms. taulu sekä valittuun kirjoitusalustaan sopiva kirjoitusväline
- Sinitarraa tms. kiinnittämiseen

Haastavuus: Helpohko

Soveltuvuus: Kokeiltu ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa, osallistujat aikuisia. Toimi hyvin.

TOIMINNAN KUVAUS

A. Käydään läpi illan kulku

Asetutaan väljään piiriin istumaan. Kerrotaan, mitä suurin piirtein tullaan tekemään. Todetaan, että mitään ei ole pakko tehdä eikä kenenkään tarvitse missään vaiheessa kertoa enempää kuin haluaa.

B. Lämmittely ja esittäytyminen

Yhteinen piirtäminen, katso ohje luvusta 2.2.1 Osa 1: Tutustuminen ja kirjastokäynnin pohjustus, s. 12-13. Kun hahmot ovat valmiit, pyydetään jokaista esittäytymään edessään olevan hahmon avulla seuraavasti. *”Kirjoita ensin nimesi (isoilla kirjaimilla) kuvan alle. Katso sitten kuvan hahmoa. Mieti pari asiaa, jotka hahmossa muistuttavat jostakin omasta piirteestäsi ja jotka voit jakaa muiden kanssa. Käydään sitten kierros.”*

Ohjaaja: *”Näytä kuva, kerro nimesi ja totea, mitä yhteistä sinulla ja kuvan hahmolla on tai mitä omia piirteitäsi kuvan hahmosta tulee mieleen.”*

C. Aforismikatsaus

Jokaiselle jaetaan uusi paperi. Käydään katselemassa aforismikokoelmia, jotka on etukäteen aseteltu näytteille. Jokainen valitsee yhden kokoelman kannen perusteella ja palaa paikalleen.

Toimitaan ohjeiden mukaan:

1. Avaa kirja. Käännä kolme sivua johonkin suuntaan.
2. Lue näin avautuneen aukeaman tekstit.
3. Valitse mieltymistä yksi ja kirjoita se tyhjään paperiin.
4. Anna kirja piirissä seuraavalle myötöpäivään.
5. Avaa kirja sivulta 80 (tai jos sivuja ei ole niin paljon, sitä lähinnä olevalta sivulta). Mene 10 aukeamaa taaksepäin.
6. Lue näin avautuneen aukeaman tekstit, valitse yksi ja kirjoita muistiin.
7. Anna kirja piirissä seuraavalle myötöpäivään.
8. Avaa kirjan ensimmäinen sellainen aukeama, jossa on tekstiä molemmilla sivuilla. Lue mieltymät, valitse yksi ja kirjoita muistiin. (Tässä kohtaa käy pane-massa uuni lämpenemään.)
9. Pannaan kirjat sivuun. Valitse yksi paperiin jäljentämistäsi mieltymistä.

D. Onnenkakut ja jatkuva kirjoittaminen

Siirrytään leivontapöydän ääreen.

1. Pane kertakäyttökäsineet käsiisi. Kirjoita valitsemasi mieltymä kuulakärkikynällä voipaperiliuskaan ja kääri liuska rullalle.
2. Sijoita voipaperirulla keskelle lehtitaikinaneliötä, nosta neliön kulmat rullan

päälle ja nipistä kulmat tiukasti kiinni toisiinsa niin, että syntyy nyytti. Käytä "liimana" vettä.

3. Voitele leivonnainen vedellä ja ripottele päälle parmesaaniraastetta tai unikonsiemeniä.
4. Pannaan pelti uuniin ja käynnistetään kahvinkeitin.
5. Sillä aikaa, kun onnenkakut paistuvat ja kahvi tippuu, tehdään jatkuvan kirjoittamisen harjoite. Jokaiselle jaetaan tyhjä paperi. Kirjoita paperin ylälaitaan sana "Tänään". Ohjaaja kertoo, että aloitetaan sanalla "Tänään" ja kirjoitetaan taukoamatta viiden minuutin ajan, mitä mieleen tulee. Tekstejä ei myöskään tarvitse jakaa muille! Harjoitteen ohjaaminen: ks. 3.1.2 Café Kirjavan toteutus, Toinen kerta, Toiminnan kuvaus, kohta 2, s. 45.
6. Laitetaan syntyneet tekstit kahvinjuonnin ajaksi sivuun. Kahvin aikana jokainen avaa sattumanvaraisesti saamansa onnenkakun. Käydään kierros: millaisen mieltymän sait, ja mitä ajattelet siitä? Keskustellaan samalla, millaista käyttöarvoa kullakin mieltymällä voi olla.
7. Kun kahvit on juotu, otetaan esiin "Tänään"-tekstit. Jokainen poimii tekstistään kolme sanaa. Jatketaan jatkuvan kirjoittamisen harjoitetta. Valitse äsken poimimistasi sanoista jatkuvan kirjoittamisen lähtökohdaksi yksi. Syntyviä tekstejä ei jaeta, voit siis kirjoittaa aivan vapaasti.
8. Kirjoitetaan kolme minuuttia. Periaate sama kuin "Tänään"-tekstissä: jos kirjoittaminen tyrehtyy, pane piste ja aloita uusi lause koko tekstin lähtökohtana olevalla sanalla. Tämän voi tehdä niin monta kertaa kuin tarvitsee. Kun aika loppuu, kirjoita meneillään oleva ajatus valmiiksi. Lue sitten kirjoittamasi läpi. Valitse tekstistäsi yksi lause.
9. Leikataan jokaiselle n. 5 x 20 cm:n paperisuikale. Ohje: *"Kirjoita valitsemasi kohta paperisuikaleelle, taittele suikale ja pudota astiaan."*
10. Jokainen nostaa vuorollaan astiasta yhden suikaleen. Suikaleessa olevasta lauseesta tulee uuden jatkuvan kirjoittamisen tekstisi alku. Ohje: *"Ota puhdas paperi. Kirjoita suikaleessa oleva teksti paperin ylälaitaan. Kirjoitetaan viisi minuuttia. Syntyviä tekstejä ei taaskaan jaeta. Aloita jatkuva kirjoittaminen, periaate sama kuin aikaisemmin."*

11. Kun aika loppuu, kirjoita taas meneillään oleva ajatus valmiiksi. Lue sitten kirjoittamasi läpi. Valitse tekstistäsi yksi lause yhteistä tekstiä varten ja kirjoita se paperisuikaleelle. Taittele suikale ja pudota astiaan.
12. Jokainen nostaa vuorollaan astiasta yhden tekstikatkelman ja lukee sen ääneen. Ohjaaja kirjaa katkelmat fläpille siinä järjestyksessä kuin ne luetaan.
13. Kun kaikki katkelmat on kirjattu, ohjaaja pyytää ryhmäläisiä sulkemaan silmänsä ja lukee syntyneen tekstin ääneen. Ohje: *"Kuunnelkaa tekstiä siitä näkökulmasta, mikä sille sopisi nimeksi."* Lopuksi tekstille annetaan nimi.
14. Kiitetään ryhmää ja muistutetaan seuraavan tapaamisen ajankohdasta sekä siitä, että ryhmään voi osallistua silloin, kun itselle sopii.

TOINEN KERTA

Tavoite: Mahdollistaa osallistujille virkistyminen lukemiseen liittyvässä harrastustoiminnassa, herättää halu jatkaa ryhmässä ja kertoa siitä muillekin. Oppia käyttökelpoisia lähestymistapoja runoihin.

Kesto: 2 tuntia

Osallistujamäärä: 5 – 10 Henkilöä. Ohjaajat osallistuvat työskentelyyn.

Tila- ja laitevaatimukset: Riittävän rauhallinen tila, jossa on muutama pöytä ja paikka, johon voi panna tietokirjoja esille. Patjoja tms., joilla istua; myös tuoleja on hyvä varata näkyville, jos lattialla istuminen on jollekulle vaikeaa. Kahvinkeitto mahdollisuus. Ajastin. Lisäksi tarvitaan vapaata seinäpintaa.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Maalarinteippiä
- Tyhjiä papereita ja kyniä
- Ajastin
- Noin 5 x 20 cm paperisuikaleita
- Fläppipaperia ja tussi (tms. kirjoitusvälineet)
- Astia ja kirjekuoria

- Kaksi runoa. Kokeilussa käytettiin Elmer Diktoniuksen runoa *Lapsen uni* (kokoelmasta *Kirjaimia ja kirjavia*, 1963) ja Maila Pylkkösen runoa *Yhtenä iltana minä putosin niinkuin patjan alle*. Runo sisältyy Pylkkösen runokokoelmaan *Monologit* vuodelta 1976.
- Suurehko, puhekuplan muotoinen kartonki, johon on kirjoitettu ”Puhuja ja puhetilanne”
- Jokaiselle kopio lyhyestä, konkreettista toimintaa sisältävästä proosakatkelmasta. Kokeilussa käytettiin palasta Marjatta Kurenien *Onnelista ja Annelista*.
- Noin 15 tietokirjaa, joissa on selvä aihe (esim. Kirves); laitetaan etukäteen esille sivummalle tilaan.
- Mikäli ryhmä tarvitsee esimerkin kohdassa 14 tuotettavasta ”löytötekstistä”, sellainen tehdään jostakin muusta kuin tehtävässä käytettävästä tekstistä ja kopioidaan kaikille etukäteen.

Haastavuus: Helppohko

Soveltuvuus: Kokeiltu ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa, osallistujat nuoria ja aikuisia. Toimi hyvin.

TOIMINNAN KUVAUS

- Asetutaan väljään piiriin istumaan. Varmistetaan, että kaikki tietävät kaikkien nimet (tarvittaessa tehdään nimilaput rintaan maalarinteipistä). Tervetulotoivotus ja kuvaus siitä, mitä tällä kerralla suurin piirtein tehdään.

- Jokaiselle jaetaan paperi ja kynä. Ohje: *"Kirjoitetaan kolme minuuttia jatkuvan kirjoittamisen tekniikalla. Teksti aloitetaan sanalla "Nyt". Tarkoitus on kirjoittaa koko ajan. Mikäli ajatus tyrehtyy, pane piste ja aloita taas sanalla "Nyt". Tämän voi tehdä vaikka kuinka monta kertaa."*
- Jaetaan jokaiselle paperisuikale. Ohje: *"Valitse tekstistäsi yksi kohta yhteiseen kuulumistekstiin. Kirjoita kohta paperisuikaleelle, taittele suikale ja pudota astiaan."*
- Jokainen nostaa vuorollaan astiasta yhden tekstikatkelman ja lukee sen ääneen. Ohjaaja kirjaa katkelmat fläpille.
- Kun kaikki katkelmat on kirjattu, ohjaaja pyytää ryhmäläisiä sulkemaan silmänsä ja lukee tekstin ääneen. Ohje: *"Kuunnelkaa tekstiä siitä näkökulmasta, mikä sille sopisi nimeksi."* Lopuksi tekstille annetaan nimi.
- *"Ota uusi paperi. Käytetään periaatteessa samaa jatkuvan kirjoittamisen tekniikka kuin äsken. Aloitetaan sanalla Kuulen, ja kirjoitetaan siitä 2 minuuttia. Kirjoita siis koko ajan, ja jos ajatus tyrehtyy, aloita taas sanalla "Kuulen"."*

2 minuutin kuluttua: *"Nyt aloita uusi teksti. Muutoin aivan samoin kuin äsken, mutta aloitussana on "Näen". Kaksi minuuttia, olkaa hyvä."*

2 minuutin kuluttua: *"Aloita taas uusi teksti. Aloitussana on "Hajuja". Kaksi minuuttia."*

2 minuutin kuluttua: *"Vielä uusi teksti. Aloita sanalla "Suussani". Jälleen kaksi minuuttia."*

2 minuutin kuluttua: *"Sitten viimeinen teksti. Sen aloitussana on "Iho". Ja vielä kaksi minuuttia."*

- *"Ota uusi paperi. Poimi jokaisesta äsken kirjoittamastasi tekstistä yksi sellainen sana, joka vastaa kysymykseen mikä, kuka tai mitkä, ketkä (substantiivi). Tarkoitan sellaisia sanoja kuin esimerkiksi auto, nenä tai vaikka ääni. Kirjoita sanat uudelle paperille. Pane paperi talteen, tarvitset sitä myöhemmin."*
- Jaetaan jokaiselle etukäteen valitut kaksi runoa.
Ohje: *"Tässä on kaksi tekstiä. Niillä on yhteisiä piirteitä, mutta ne ovat myös*

erilaisia. Lue ensin molemmat tekstit itsekseksi. Jatketaan sitten näiden tekstien parissa vähän aikaa yhteisesti.”

- Nostetaan näkyviin puhekupla, jossa lukee **”Puhuja ja puhetilanne”**.
Ohje: *”Näiden tekstien ja niiden lajitovereiden lukemisessa voi olla käyttöä sel-laisella lähestymistavalla, että ajattelee tekstit ikään kuin puhe- tai ajatuskup-liksi. Kokeillaan sitä.”*
- *”Puhutaan sitten teksteistä yksi kerrallaan. Aloitetaan tästä (näytä, kumpaa tarkoitat). Millainen mielikuva tulee tilanteesta, jossa tällainen repliikki sa-notaan? Kuka on äänessä, ja missä tilanteessa, tai kenen ajatuksista on kyse? Mitä muuta tilanteessa on?”*
- *”Katsotaan sitten toista tekstiä. Millainen on tilanne, johon voi liittyä tällainen puhe- tai ajatuskupla? Kenen puhetta tai ajatuksia kupla sisältää?”*
- *”Hyvä. Ajatus puhe- tai ajatuskuplasta kannattaa panna korvan taakse. Aina voi kokeilla, tuottaako se tulosta tämän tyyppisten tekstien lukemisessa.”*
- *”Tehdään sitten oma teksti, mutta tällä kertaa ei kirjoittamalla, vaan etsimällä. Seuraavan tekniikan nimi on **Löydä teksti**. Jaan jokaiselle kopion lyhyestä teksti-katkelmasta, joka sisältää toimintaa. Lähtökohtateksti on siis kaikille sama. Lisäksi saatte kirjekuoren, johon kohta annettavien ohjeiden avulla syntynyt teksti sulje-taan. Kun tekstit ovat valmiita, otetaan kahvia ja jaetaan kirjekuoret satunnaisten vastaanottajien avattaviksi.”*
- *”Tehtävänä on siis ’löytää’ tästä tekstikatkelmasta uusi teksti. Se tapahtuu niin, että lähtökohtatekstistä viivataan syntyvän uuden tekstin kannalta tarpeetto-mat osat yli ja jätetään näkyviin vain ne, jotka ovat ’löydettävän’ tekstin kan-nalta tarpeellisia. ’Löytötekstin’ ei tarvitse olla pitkä. Kun olette työskennelleet tekstin parissa hetken aikaa, käyn panemassa kahvin tippumaan. Olen kuiten-kin käytettävissänne koko ajan.”*
- Kun löytötekstit alkavat olla valmiita, otetaan kahvia ja suljetaan tekstit kuo-riin. Jokainen saa yhden kuoren. Kahvin aikana kuoret avataan, ja niistä löy-tyneet tekstit luetaan ääneen. Keskustellaan kokemuksesta.

- Kirjoitetaan vielä yksi teksti. Aloitetaan siitä, että jokainen valitsee itselleen yhden etukäteen esille asetetuista tietokirjoista. *”Ota puhdas paperi ja kynä. Kuuntele sitten ohjeita ja toimi niiden mukaan.”*
  1. Selaile kirjaa. Poimi kolme asiaa, jotka liittyvät kirjan aiheeseen. Voit poimia valmiita sanoja tai asioita, joita on esimerkiksi kuvissa. Kirjoita muistiin. Tästä paperista tulee sinulle sanavarasto.
  2. Selaile kirjaa. Samoin kuin äsken, mutta nyt poimi yksi asia, joka ei liity kirjan aiheeseen. Kirjoita sanavarastoon.
  3. Selaile taas kirjaa. Poimi kaksi sanaa, jotka kertovat, millainen jokin on. Lisää sanavarastoon.
  4. Selaile kirjaa. Poimi kolme sanaa, jotka ilmaisevat tekemistä. Lisää sanavarastoon.
  5. Katsele sanavarastoa. Valitse yksi sana kohdasta 1. Keksi lause, jossa käytät sanaa.
  6. Valitse kohdasta 1. toinen sana ja kirjoita se kohdan 6. aluksi. Keksi tämän sanan perään, samalle riville, kaksi muuta sanaa, jotka alkavat samalla kirjaimella kuin lähtökohtana oleva sana.
- *”Ota uusi paperi. Rakennetaan sanavaraston aineksista erilliselle paperille teksti. Seuraa taas ohjeita.”*
  - *”Jätä paperin yläreunaan tilaa tekstin nimeä varten.”*
  - *”Kirjoita paperiin sana kohdasta 2.”*
  - *”Aloita uusi rivi. Kirjoita sille peräkkäin sanat kohdasta 3.”*
  - *”Aloita uusi rivi. Kirjoita sille peräkkäin sanat kohdasta 4. hän-muodossa. (Käytä siis sellaisia muotoja kuin esimerkiksi istuu, kävelee, nukkuu).”*
  - *”Aloita uusi rivi. Kirjoita sille lause, jonka teit kohdassa 5.”*
  - *”Aloita uusi rivi. Kirjoita sille kokonaisuus, jonka teit kohdassa 6.”*
  - *”Aloita uusi rivi. Kirjoita sille sana, joka sinulla on vielä käyttämättä kohdassa 1.”*
  - *”Ota esiin paperi, jonka panit tämän tapaamiskerran alkupuolella talteen myöhempää käyttöä varten. Valitse siinä olevista viidestä sanasta yksi ja kirjoita se äsken tekemäsi tekstin nimeksi.”*
- Siirretään tekstit piirissä seuraavalle vastapäivään. Jokainen lukee saamansa tekstin vuorollaan ääneen.
- Keskustellaan kokemuksesta.
- Kiitetään ryhmää ja muistutetaan seuraavan tapaamisen ajankohdasta sekä siitä, että ryhmään voi osallistua silloin, kun itselle sopii.

KOLMAS KERTA

Tavoite:

Mahdollistaa osallistujille virkistymisen lukemiseen liittyvässä harrastustoiminnassa, herättää halu jatkaa kirjaston harrastusryhmissä ja kertoa niistä muillekin. Herkistää aisteja ja käyttää niitä kaunokirjallisuuden lukemisessa.

Kesto: 2 tuntia

Osallistujamäärä: 5 – 10 henkilöä. Ohjaajat osallistuvat työskentelyyn.

Tila- ja laitevaatimukset:

Riittävän rauhallinen tila, josta voi tarvittaessa poistua toisiin tiloihin parityöskentelyn ajaksi. Patjoja tms., joilla istua; myös tuoleja on hyvä varata näkyville, jos lattialla istuminen on jollekulle vaikeaa. Kahvinkeitto-mahdollisuus. Ajastin. Lisäksi tarvitaan vapaata seinäpintaa.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Maalarinteippiä
- Kirjoitusaluslata

- Kynät, paperia ja n. 5 x 20 cm paperisuikaleita
- Astia
- Fläppipaperia ja tussi
- Pieniä lappuja, joihin on kirjoitettu yhden äänen nimi kuhunkin (*kilinä, kolina, kalina, räpätys* jne.)
- Sekalaisia esineitä, joiden avulla voi tuottaa erilaisia ääniä (esim. kova silmälasikotelo, puinen lipas, hiirimatto jne.)
- Kaksi lyhyttä kaunokirjallista tekstikatkelmaa, joiden kuvaamiin tilanteisiin liittyy muita(kin) kuin ihmisääniä (esim. Tove Janssonin *Taikatalvesta*)
- Kopiot novellista kaikille (Johan Bargum, *Manhattan*. Kokoelmassa *Charlie boy*, 1995.) Novelliin merkitään valmiiksi noin kolme kohtaa, joihin liittyy erilaisia ääniä.

Haastavuus: Vaativa

Soveltuvuus: Ei kokeiltu hankkeen aikana. Kokonaisuus saattaa vaatia enemmän aikaa kuin sille varatut kaksi tuntia.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Asetutaan väljään piiriin istumaan. Varmistetaan, että kaikki tietävät kaikkien etunimet (mikäli tarvis, voi laittaa maalarinteipillä rintaan). Tervetuloitotukset. Käydään suurin piirtein läpi, mitä tällä kerralla tehdään.

2. Hiljentyminen. Kuunnellaan muutama minuutti, millaisia ääniä tällä hetkellä kuuluu.
3. Jatkuva kirjoittaminen, 3 x 2 minuuttia. Aloituksina a. "Näen", b. "Kuulen" ja c. "Iho". (Ohjeet jatkuvan kirjoittamisen harjoitteeseen, s. 43.)
4. Kun aika loppuu, kirjoita viimeisen osuuden viimeinen ajatus valmiiksi. Lue sitten kirjoittamasi teksti läpi. Valitse tekstistäsi yksi lause yhteistä tekstiä varten ja kirjoita se paperisuikaleelle. Taittele suikale ja pudota astiaan.
5. Jokainen nostaa vuorollaan astiasta yhden tekstikatkelman ja lukee sen ääneen. Ohjaaja kirjaa katkelmat fläpille siinä järjestyksessä kuin ne luetaan.
6. Kun kaikki katkelmat on kirjattu, ohjaaja pyytää ryhmäläisiä sulkemaan silmänsä ja lukee syntyneen tekstin ääneen. Ohje: *"Kuunnelkaa tekstiä siitä näkökulmasta, mikä sille sopisi nimeksi."* Annetaan tekstille nimi.
7. Ääniharjoitteita.
  - Noustaan seisomaan, edelleen väljässä piirissä. Tehdään muutama sellainen harjoite, joiden avulla äänen ja liikkeen käyttö tulevat mahdollisiksi.
  - **Ensin harjoite nimeltä Nimi ja filis**
Vuoron perään jokainen sanoo toisen nimensä ja kuvaa samalla senhetkistä fiilistään asennolla tai eleellä. Heti perään kaikki muut tekevät ja sanovat samoin. Siis esimerkiksi näin: Hannele (tekee käsienlevittelyeleen). Ja nyt kaikki muut matkivat äskeitä sekä teoin että sanoin. Tässä ei tarvitse välttämättä tehdä mitään erityistä, sillä ihminen kuvastaa asennollaan joka hetki omaa olotilaansa. Jos vuorossa oleva pysyy siinä asennossa, missä on, muut toistavat sitten sen. Ohjaaja aloittaa.
  - **Toinen ääniharjoite**
Tehdään muutoin samoin kuin äsken, mutta nyt ei sanotakaan nimeä vaan tuotetaan jokin ääni. Ääni voi siis olla millainen tahansa. Samaan aikaan tehdään myös jokin liike. Liikkeellä ei tarvitse olla merkitystä, eikä sen tarvitse olla iso. Matkimisosuus on muutoin samanlainen kuin edellisessä harjoitteessa, mutta nyt kasvatetaan jonkin verran sekä liikettä että ääntä. Myös liikkeen ja äänen tehnyt henkilö itse osallistuu matkimiseen ja liikkeen ja äänen kasvattamiseen. Kasvatetaan ilmaisua ensin vähän ja kierroksen edetessä yhä enemmän ja enemmän. Aloitetaan kierros. Ohjaaja toimii itse esimerkkinä ja kannustajana liikkeen ja äänen kasvattamisessa. Jos harjoite tuntuu liian hurjalta tällaisena, voidaan tehdä se niin, että aina matkimisosuuden koittaessa käännetään selkä piirin keskustaan päin.

- **Kolmas ääniharjoite**

Tehdään äänet esineiden avulla, ja ne kuunnellaan selkä äänilähteeseen päin. Ohjaaja jakaa ryhmäläiset pareiksi, ja jokainen pari saa tuotettavakseen yhden äänen. Äänten nimet ovat lapuilla, ja parin tehtävä on tuottaa lapussaan oleva ääni parhaaksi katsomallaan tavalla – kuitenkin niin, että ihmisääntä ei käytetä. Käytettävissä on joukko esineitä, joita voi hyödyntää. Mitä tahansa muutakin ympäriltä löytyvää voi kuitenkin käyttää. Jos tuntuu tarpeelliselta, voi mennä muutamaksi minuutiksi johonkin toiseen tilaan kokeilemaan ääntä. Jatketaan. Asetutaan väljään piiriin siten, että selkä on piirin keskusta päin. Yksi pari kerrallaan menee piirin keskelle ja 'esittää' äänensä. Toiset kuuntelevat, ja jokaisen äänen jälkeen kuuntelijat nimeävät äänen. 'Esiintyjät' puolestaan kuuntelevat kuulijoiden vaikutelmia avoimin mielin ja kommentoimatta niitä millään tavalla.

8. Äänitarina.

- Seuraavaksi kokeillaan luoda pieni tilannekuva äänien avulla. Jokaiselle jaetaan ensin luettavaksi lyhyt teksti, joka sisältää muita(kin) kuin ihmisääniä (*Taikatalven* katkelma). Jokainen lukee tekstin ja ympyröi sieltä sanat, jotka kuvaavat ääniä.
- Nyt ohjaaja jakaa kaikille toisen tekstin (toinen katkelma *Taikatalvesta*), joka myös luetaan. Lukiessa merkitään kohtia, joihin liittyy tai voi liittyä jotakin ääntä (esim. askelia tms., kun joku tulee paikalle). Marginaaleihin kirjataan, mistä äänistä kussakin kohdassa on tai voi olla kyse.
- Ohjaaja jakaa osallistujat kolmen hengen ryhmiin. Äsken käsitellyt tekstit otetaan mukaan ja siirrytään ryhmän kanssa paikkaan, jossa voidaan kokeilla erilaisia ääniä. Osallistujat voivat käyttää sekä omasta kehosta lähtevää että muilla keinoin aikaansaattua ääntä.
- Osallistujien tehtävänä on miettiä, millä viidellä äänellä he kertoisivat tekstin sisältämän tarinan. Ryhmät saavat aikaa kokeilla ja harjoitella, ja kun he ovat valmiit, kuunnellaan äänitarinat sillä tavoin, että 'esiintymisvuorossa' oleva ryhmä sijoittuu muiden taakse. Kuunnellaan äänitarinat yksi kerrallaan. Kun kaikki on kuunneltu, keskustellaan kokemuksesta.

9. Kahvi ja novellin lukeminen.

- Novellikopioihin on valmiiksi merkitty kolme kohtaa, joihin liittyy erilaisia ääniä. Palataan näihin kohtiin sitten, kun osallistujat ovat lukeneet novellin.
- Kun kahvit on juotu ja novelli luettu, palataan äskeisiin ryhmiin. Ryhmässä valitaan yksi novelliin merkityistä kohdista. Tehtävänä on tehdä valittuun kohtaan äänet. Kaikki mahdolliset äänilähteet ovat käytössä.

- Kuunnellaan ryhmien tuotokset selkä vuorossa olevaan ryhmään päin. Jokaisen tuotoksen jälkeen kuuntelijat tekevät muistiinpanoja siitä, millaisia tunnelmia kuultuun tuntui liittyvän.
- Puretaan tehtävä: keskustellaan muistiinpanojen pohjalta siitä, mitä kukin kuuli. Entä miltä ääniä tuntui tehdä?

10. Vaihdetaan ajatuksia siitä, mitä lisää kirjallisuuden lähestyminen äänien tai muiden aistien kautta voi tuoda lukukokemukseen.

11. Kiitetään ryhmää ja kannustetaan sitä osallistumaan kirjaston avoimeen harrastustarjontaan.

3.2 KAHVILA VIRKIÄ

Kahvila Virkiä on jokaisen omaehtoiseen osallistumiseen perustuvaa lukukuntotoimintaa sosiaali- ja terveysalan toimijoiden asiakkaille. Kahvila Virkiää markkinoitiin niille sote-toimijoiden ryhmille, joiden kanssa hankkeessa oli jo työskennelty. Lisäksi kahvilan esitteitä oli jaossa kuntouttavan työtoiminnan tukikohdassa, Osallisuuskeskus Ainolassa.

Kahvilaa kokeiltiin yhden kerran hankkeen päätösvaiheessa. Sen toiminta on kuvattu seuraavassa.

Tavoite: Mahdollistaa osallistujille virkistyminen lukemiseen liittyvässä harrastustoiminnassa, herättää halu jatkaa kirjaston harrastusryhmissä ja kertoa niistä muillekin.

Kesto: Kaksi tuntia

Osallistujamäärä: 5 – 10 henkilöä. Ohjaajat osallistuvat työskentelyyn.

Tila- ja laitevaatimukset:

Riittävän rauhallinen tila kirjaston kokoelmien välittömässä läheisyydessä. Kahvistelumahdollisuus, tuoleja ja pöytiä, muutama lisäpöytä tms. aineistonäyttelyiden alustoiksi. Muutama tietokone ja nettiyhteys. Lisäksi tarvitaan vapaata seinäpintaa.

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Maalarinteippiä, tussi

- 10 kopiota kirjastoluokituksesta (liite 1, s. 10)
- Lyijykyniä, kirjoituslautoja
- Kopioita valmiista muistiinpanopohjista (liite 4, liite 5, s. 54)
- ”Tukipiste”: paikka, johon tietokoneet on viritetty valmiiksi ja jossa osallistajat pääsevät tekemään hakuja kirjaston tietokannasta (ohjaajat ovat valmiina autamaan tarvittaessa)
- Liitu- tms. taulu ja siihen sopiva kirjoitusväline
- Post-it -lappuja, isoja ja pieniä

Haastavuus: Helppo

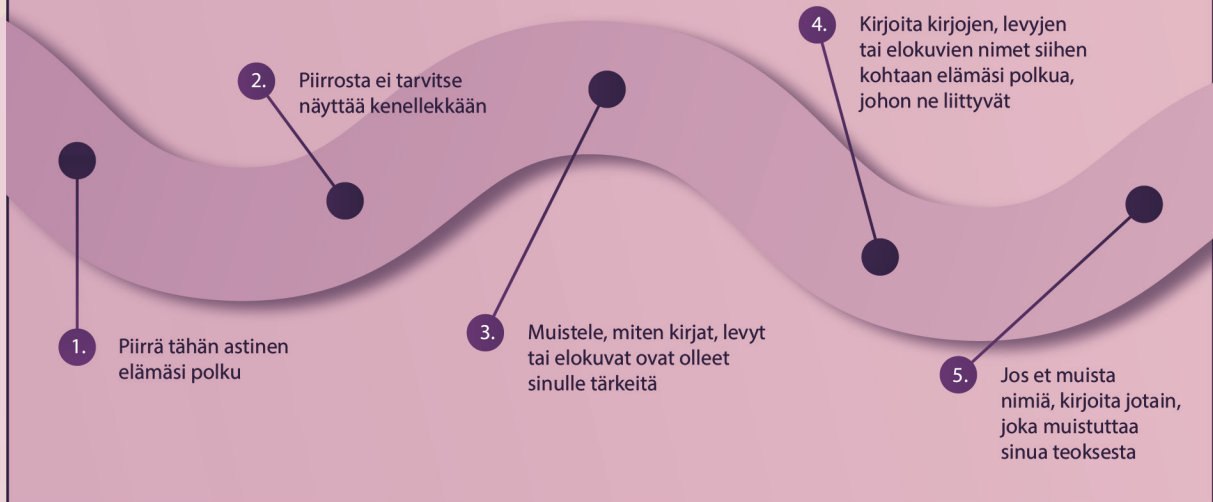
Soveltuvuus:

Suunniteltu sellaisille sote-toimijoiden asiakkaille, joilla on kokemusta lukukuntotyöskentelystä osana jonkin sote-ryhmän toimintaa.

1. Pyydetään osallistujia kirjoittamaan etunimensä maalarinteippiin ja kiinnittämään sen rintaansa.
2. Tervetuloa. Käydään läpi toimintakerran ohjelma ja päämäärä (saada aikaan noin viiden teoksen näyttely per henkilö) sekä tutustua muiden tekemiin näyttelyihin.
3. Ohjattu kävelykierros kirjastossa: käydään läpi aineistolajit ja niiden sijainnit. Käytetään apuna kirjastoluokitusmonistetta (liite 1, s. 10).
4. Palataan opintotilaan. Jokainen tekee omat muistiinpanot valmiiseen pohjaan. Toiseen pohjaan listataan asioita, jotka kiinnostavat itseä (liite 5, s. 54). Toiseen piirretään oman tähänastisen elämän polku (liite 4, s. 54) ja sijoitetaan polun varrelle teoksia, jotka ovat (olleet) itselle tärkeitä. Jos ehtii, voi tehdä molemmat.

5. Kahvistelu, jonka aikana esitellään päämääränä olevan aineistonäyttelyn koostamisen periaatteet, joista jokainen valitsee yhden seuraavista.
  - Yksi aihepiiri, useita aineistoja
  - Monta aihetta, monenlaista aineistoa
  - Itselle tärkeitä teoksia vuosien varrelta
6. Valitse itsellesi sopiva periaate näyttelyn koostamiseen.
7. Etsi näyttelysi aineisto koostamisperiaatteesi mukaisesti. Voit esimerkiksi:
  - kierrellä osastoilla ja hyllyjen välissä.
  - valita aihepiirin luokitusmonisteesta ja mennä ao. hyllyille katselemaan paikalla olevia teoksia.
  - etsiä teoksia aineistohaun avulla. Ohjaaja voi auttaa tässä vaihtoehdossa!
8. Kun olet löytänyt noin viisi sopivaa teosta, valitse tilasta paikka, johon laitat ne esille.
9. Kirjoita jokaisen teoksen kanteen (iso) post it –lappu seuraavien kysymysten avulla. Riittää, että vastaat lapussa yhteen kysymyksistä.
  - Mistä teos kertoo / mihin se liittyy?
  - Miksi kannattaa tutustua juuri tähän teokseen?
  - Teoksen merkitys minulle.
10. Käy katsomassa muiden näyttelyt (jos näyttelyitä on paljon, valitse niistä kaksi, joihin tutustut tarkemmin). Merkitse kiinnostavat teokset pienellä post it –lapulla.
11. Keskustelu: millaisia kokemuksia tänään tuli?
12. Kiitetään ryhmää. Kerrotaan kirjaston harrastustoiminnoista ja toivotetaan osallistujat tervetulleiksi niihin.

ELÄMÄNPOLKU -POHJA

Liite 4: Elämänpolku-pohja

Liite 5: Minua kiinnostavia asioita -pohja

4 RADIO-OHJELMAT

Yhtenä tavoitteena hankkeessa oli kokeilla radio-ohjelmasarjaa, jonka keskeinen idea oli lukemisen, kirjallisuuden ja lukuharrastuksen esille tuominen. Ajatus oli, että ohjelmat toteuttaisi esimerkiksi kunnan nuorisotyön radiokerho. Ohjelmien sisällöksi oli suunniteltu muun muassa aineistovinkkausta.

Seuraavaa, Kirjastonhoitaja vinkkaa –ohjelmaan johtavaa prosessia kokeiltiin teini-ikäisille tarkoitetun radiokerhon kanssa. Kerholla oli oma ohjelma Radio Inarissa. Prosessin avulla kerholaisille tehtiin selkoa siitä, mistä kirjavinkkauksessa on kysymys ja miten he halutessaan voisivat työstää ohjelmaansa osion, jossa kirjastonhoitaja vinkkasi ohjelman kuuntelijoille sopivaa luettavaa.

4.1 KIRJASTONHOITAJA VINKKAA –OHJELMAOSION ESIVAIHEET

Sovitaan ryhmän ohjaajan kanssa, että kirjastotyöntekijä tulee käymään ryhmässä sen omalla maaperällä. Ohjaaja kertoo ryhmälle etukäteen vieraasta ja mahdollisuudesta tehdä ohjelmaa yhteistyössä kirjaston kanssa. Kirjastotyöntekijä kertoo kuitenkin itse tarkemmin, mistä mahdollisessa ohjelmassa olisi kyse.

Kirjastotyöntekijä käy näyttäytymässä ryhmälle ja kertoo mahdollisuudesta tehdä yhteistyössä kirjaston kanssa ohjelma tai ohjelmaosio, jossa kirjastonhoitaja vinkkaa luettavaa kuulijoille. Tarkoitus on, että ohjelman tekijät haastattelevat kirjastonhoitajaa. Jotta haastattelu toimisi kirjavinkkinä tai –vinkkeinä kuulijalle, ohjelman tekijöiden on tarpeen perehtyä etukäteen siihen, mitä vinkkaus tarkoittaa.

Toinen ryhmältä etukäteen odotettava asia on, että he antavat kirjastonhoitajalle kuvan siitä, millaisia ovat ohjelman kuuntelijat, ts. millaisille henkilöille sopivaa luettavaa kirjastonhoitajan pitää löytää. Jätetään ajatus ohjelmaprosessista hautumaan.

Sovitun ajan kuluttua aiheeseen palataan ryhmän ohjaajan kanssa. Häneltä kysytään, ovatko nuoret päättäneet ryhtyä vinkkausta sisältävän ohjelmaosion tekoon.

Jos ryhmä on valmis jatkamaan, kutsutaan ryhmä kirjastoon. Ohjaaja kertoo ryhmälle etukäteen, että tapaamisen tarkoitus on päästä selville siitä, millaisilla kysymyksillä haastattelija lähestyy kirjastonhoitajaa, kun tarkoituksena on tehdä kirjavinkkaus. Toinen tärkeä sisältö tapaamiselle on auttaa kirjastonhoitajaa hahmottamaan, millaisille kuuntelijoille hänen pitää etsiä vinkattavaa. Lisäksi ryhmä saa tutustua haastattelun ympäristöön etukäteen.

4.2 KUVITTELE KUULIJASI JA VIHKIYDY VINKKAUKSEEN

Kesto:

Kannattaa varata aikaa vähintään tunti

Osallistujamäärä: 2 – 5 (ryhmän oma ohjaaja ei ole mukana luvussa eikä osallistu työskentelyyn, mutta on paikalla)

Tila- ja laitevaatimukset: Tila, jossa voidaan rauhassa keskittyä asiaan

Etukäteen

valmisteltavat materiaalit:

- Fläppipapereita ja tussi
- Jokaiselle kopio tulevaisuuden elämänkettäympyrästä (liite 6,

s. 58) sekä vinkkaushaastattelun kysymyspatteristosta (liite 7, s. 59), tyhjiä puhekuplia (esim. post it -lappuja) ja kyniä.

Haastavuus: Helpohko

Soveltuvuus:

Teini-ikäiset, radio-ohjelman tekemisestä kiinnostuneet nuoret. Pohjana on käytetty draamatarinaa nimeltä Alma Möttönen teoksessa *Draamaka – vakallinen toiminnallisia kokonaisuuksia*; Raija Airaksinen ja Marjatta Karkkulainen, Draamatyö 2012.

TOIMINNAN KUVAUS

1. Pyydetään ryhmäläisiä miettimään hetki heidän tekemänsä radio-ohjelman kuulijoita. Keitä kuulijat ovat? Jokainen miettii itsekseen.
2. Kysytään ryhmältä, mitä he haluavat antaa kuulijoille ohjelmallaan.
3. Luodaan henkilökuva ohjelman nuorista kuuntelijoista. Ohjaaja piirtää fläppipaperiin yhden hahmon ääriviivat: tässä on yksi ohjelmanne nuorista kuuntelijoista.
4. Ohjaaja kyselee ryhmältä seuraavat asiat ja kirjaa / piirtää heidän vastauksensa saman tien fläppipaperiin, hahmon ääriviivojen ulkopuolelle. Ryhmäläiset vastaavat vapaasti assosioiden. On hyvä pitää yllä melko reipasta tahtia.
  - Mikä tämän kuuntelijan nimi on?
  - Minkä ikäinen X on?
  - Kenen kanssa hän asuu?
  - Millainen on X:n elämäntilanne, mitä hänellä on meneillään?
  - Mitä X:n mielessä liikkuu?

- Mitä hän tekee vapaa-ajallaan?
  - Mitä hän tekee silloin, kun ei ole vapaalla?
5. Syvennetään henkilökuva. Ohjaaja: *"Mennään sitten X:n huoneeseen / mieli-paikkaan kotona. Mitä kaikkea tilassa on?"* Apukysymyksiä, jos tarvitaan:
    - Mitä huonekaluja tilassa on, miten se on sisustettu? (Pyydetään kertomaan tarkemmin, millainen sänky, pöytä, nojatuoli jne. on kyseessä.)
    - Mitä on seinillä? Entä katossa? Entä lattialla?
    - Lattialla näkyy myös lehtiä. Mitä lehtiä ne ovat?
    - X:n sängyn vieressä näkyy olevan lisäksi kaksi kirjaa. Mitä nämä kirjat ovat?
    - Asuuko tilassa joku tai jokin muukin? Kertokaa hänestä / siitä tarkemmin.
    - Mitä X useimmiten tekee tässä tilassa?
  6. Ohjaaja (jos X:n ilonaiheita ei ole tullut vielä esille; jos on, kohtaan ei kannata käyttää aikaa): *"Katsotaan sitten paria valokuvaa, jotka X on kehystänyt ja laittanut näkyville. Toisessa on mukava hetki X:n nykyisestä elämästä. Mitä kaikkea kuvassa näkyy? Toisessa kuvassa on hetki, joka on tapahtunut lähimenneisyydessä ja jota X muistelee mielellään. Mitä tässä kuvassa näkyy?"*
  7. Ohjaaja (jos X:n elämän säröjä ei ole tullut vielä esille): *"Meillä kaikilla on suuria tai pieniä säröjä elämässämme. Myös X:llä on takanaan tai meneillään jokin vaikea asia tai vaihe. Millaisesta asiasta X:n kohdalla on kyse?"*
  8. Millaisia toiveita X:llä on, mitä hän odottaa tulevaisuudelta? Jokainen saa oman Tulevaisuuden elämänkenttä -pohjan (liite 6, s. 58). *"Kirjaa tai piirrä pohjan sektoreihin, mitä X odottaa elämässään olevan kahden vuoden kuluttua. Käytetään tähän muutama minuutti. Kaikkia sektoreita ei tarvitse täyttää."*
  9. Ohjaaja kerää täytetyt elämänkentät ja kiittää niistä.
  10. Ohjaaja: *"Kysyn vielä paria asiaa. Kerroitte, että X:n sängyn vieressä on kirjat Y ja Z. Mitä X on juuri lukenut?"*
  11. Ohjaaja: *"Teillä olisi X haastateltavana tästä kirjasta (tai muusta tekstikokonaisuudesta, jonka nuoret edellisessä kohdassa nimesivät). Mitä te kysytte häneltä? Tästä saatte tyhjiä puhekuplia. Kirjoittakaa yksi kysymys yhteen kuplaan."*
  12. Ohjaaja kerää puhekuplat ja kiittää niistä: *"Näitä kysymyksiä voitte käyttää osana kirjastonhoitajan haastattelua, kun hän vinkkaa luettavaa kuulijoillenne."*

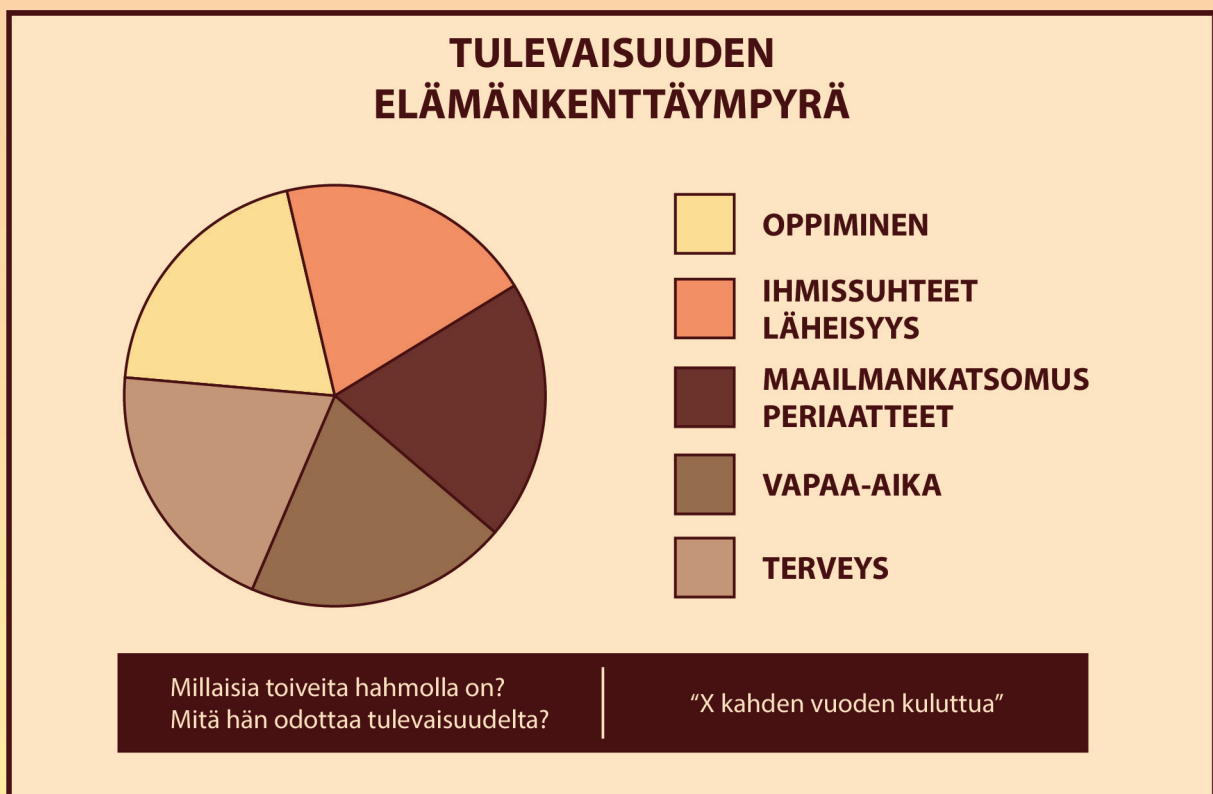
13. Ohjaaja: *"Nyt jaan teille vielä paperin, jossa on tavallisia vinkkaushaastattelun kysymyksiä. Katsotaan näitä hetki, ja sen jälkeen voitte kysyä tarkennuksia siihen, mistä vinkkaamisessa on kyse."*

14. Keskustellaan tarvittaessa vinkkauksen ideasta ja sisällöstä.

15. Ryhmältä voi kysyä, onko työskentelyn aikana syntynyt yhteinen kuva ohjelman nuorista kuuntelijoista riittävä. Ellei, voi kysyä ja kirjata muistiin, millaisia muita nuoria kuuntelijoita heillä on.

16. Kiitetään ryhmää hyvästä työskentelystä ja sovitaan ohjelmanteon etenemisestä ryhmän ja sen oman ohjaajan kanssa.

Seuraavassa vaiheessa vetovastuu siirtyy ryhmän omalle ohjaajalle. Kirjastotyöntekijä valmistautuu vinkkaushaastatteluun etsimällä vinkattavaa radiokuuntelijoille, joista hän muodostaa käsityksen tämän tapaamisen pohjalta.

Liite 6: Tulevaisuuden elämäkenttä-pohja (sovellus R. Vance elämäkenttäympyrästä, 2001)

**Tarinan alkutilanne;
mistä tarina lähtee
liikkeelle?**

**Tiedot tekijöistä
(käsikirjoittaja,
toimittaja, kuvittaja jne.)
Teoksen nimi ja julkaisu-
vuosi. Mahdollinen
suomentaja**

**Onko tämän teoksen
tekijä(t) tehneet muita
teoksia?**

Mitä sitten tapahtuu?

**Mikä on teoksessa
erityistä/
mainitsemisen arvoista/
tärkeää/hienoa?**

**Kuinka paljon
kokemusta
lukemisesta tämän
kirjan lukemiseen
tarvitaan?**

**Kenelle tämä kirja
sopii? Mistä hän on
kiinnostunut, tai
millaisia asioita hänen
elämässään on?**

**Saisimmeko näytteen
tekstistä?**

**Miten kuvailisit
teoksen
etenemistä?**

**Voiko tätä teosta
verrata johonkin muuhun
teokseen? Onko siinä jotakin
samaa kuin jossakin
tutummassa teoksessa?**

Liite 7. Kirjavinkkauskysymyspöytäkirja

